

Företagsinteckning och förmånsrätt

Praktiska konsekvenser av lagändringarna 2004

FREDRIK HERTZMAN

RÄTTSVETENSKAP D

Luleå tekniska universitet
Institutionen för Industriell ekonomi och samhällsvetenskap
Avdelningen för Rättsvetenskap

Förord

Jag vill framföra ett stort tack till följande personer och organisationer:

- Bengt Björkman, Nordea.
- Karl-Göran Kempe, Kronofogdemyndigheten.
- Emma Linder, Västerbottens Handelskammare.
- Anne Wigart, Svenskt Näringsliv.
- Christer Ödberg, handledare vid Luleå tekniska universitet.

Stort tack även till Mikael Täckenström som har tagit sig tid för korrekturläsning och rådgivning.

Stockholm, oktober 2005

Fredrik Hertzman

Abstract

The law of priority right affects an important part of the Swedish credit market, as it constitutes a foundation of a frequently used institution – the institution of bankruptcy. The amendment of the law concerning priority right, which is the basis of the thesis, meant great changes for the priority right, especially in respect of the business mortgage that received a deteriorated position as a security.

The purpose of the thesis is to give an explanation of the most essential changes that has followed the reform (SFS 2003:535) of the law of priority right. It is deliberately chosen to give more notice to the alternation of the business mortgage, as it is this change that constitutes the principle change in the reformation of the law of priority right.

The intention with this thesis has also been to, step by step, reach a final judgment of the new legislation. To make this possible, relevant source material has been used from doctrine of legal science, daily press and interviews. This method is meant to give a verified illustration of the result of the legislation.

The fundamental purpose of the legislation is to increase the possibilities of more successful reconstructions of companies. A deteriorated position of the business mortgage is meant to fulfill this purpose. The underlying thought is that the banks, due to their deteriorated position will be forced into a larger insight of their borrowers economical views, so that they at a much earlier stage will be able to predict insolvency at the debtor. The legislator wishes for an effect that provides the banks to lose less money and increase the possibilities for more successful reconstructions.

The effects of the new reform do not however seem to go in the same direction as the legislator wanted. The main reason for this is assumed to be the fact that the lending in some extent is concentrated towards financing of objects. This will affect the pressure of the legislation due to the fact that the banks no longer have to use the business mortgage in the same extent as before. The conclusion is that the effects that the legislator was hoping for of the reform will fail to appear as long as the banks can use alternatives of security.

Sammanfattning

Förmånsrättslagen (FRL) berör en viktig del i det svenska kreditväsendet eftersom den utgör ett fundament för ett mycket frekvent använt institut – konkursinstitutet. Den lagändring som ligger till grund för den här uppsatsen, innebar stora förändringar för förmånsrätten och då i synnerhet avseende företagsinteckningen (före detta företagshypoteket) som fick en försämrade ställning som säkerhet.

Med den här uppsatsen har jag haft för avsikt att redogöra de mest centrala lagändringarna som följts av reformen (SFS 2003:535) av FRL. Mer uppmärksamhet har lagts på omvandlingen från företagshypoteket till företagsinteckningen, då det är denna ändring som utgör den största förändringen av FRL.

Det grundläggande syftet har varit att arbetet, steg för steg, skall komma närmare en slutlig resultatbedömning av den nya lagstiftningen. För att möjliggöra detta används relevanta källor från rättsvetenskaplig doktrin, dagspress och intervjuer. Detta för att nå en så verifierad bild som möjligt av det redovisade resultatet av lagstiftningen.

Reformens huvudsakliga syfte är att öka möjligheterna till fler lyckade företagsrekonstruktioner. Företagsinteckningens försämrade ställning är ett led i att nå detta resultat. Tanken är att bankerna i och med deras förlorade säkerhet skall tvingas till större inblick och kontroll av deras låntagares ekonomiska utsikter, så att de på ett tidigare stadium kan se tecken på insolvens hos gäldenären. Lagstiftarens önskan är att effekten ska bli den att banken skall förlora mindre (eller förlora inget alls) och att möjligheterna för fler lyckade rekonstruktioner ökar.

Effekterna av den nya reformen verkar dock inte peka åt samma håll som de önskade. Den största anledningen för detta antas vara att kreditgivningen till större grad börjat inriktas mot objektsfinansieringar. Effekten blir den att lagstiftningen tappar sitt påtryckningsmedel eftersom bankerna idag inte behöver använda företagsinteckningen i lika stor mån som tidigare. Slutsatsen blir att reformens eftersträvade effekter kommer att utebli så länge bankerna kan använda sig av alternativa säkerheter.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	<i>Syfte</i>	1
1.2	<i>Avgränsning</i>	1
1.3	<i>Metod</i>	2
1.4	<i>Disposition</i>	2

Del I

2	Allmänt om olika säkerhetsrätter. Förmånsrätt.....	3
2.1	<i>Inledning. Säkerhetsrätternas huvudsakliga funktion</i>	3
2.2	<i>Panträtt i lös och fast egendom</i>	4
2.3	<i>Företagsinteckning</i>	5
2.3.1	Hur uppkommer en företagsinteckning?.....	7
2.3.2	Vilken egendom ingår i företagsinteckningen?	7
2.3.3	Företagsinteckningen som kreditsäkerhet.....	7
2.3.4	Prioritetsordningen.....	8
2.4	<i>Finansieringsformerna factoring och leasing samt avbetalningsköp och lösöreköp</i>	8
2.4.1	Factoring	8
2.4.2	Leasing.....	9
2.4.3	Avbetalningsköp (eller så kallat kreditköp mot ägarförbehåll)	10
2.4.4	Lösöreköp (säkerhetsöverlåtelse).....	10
2.5	<i>Allmänt om förmånsrätten</i>	10
3	Ändringen (SFS 2003:535) i FRL. Lagtext och förarbeten	13
3.1	<i>Inledning</i>	13
3.2	<i>Motiven bakom reformen</i>	14
3.2.1	Bakgrund.....	14
3.2.2	Övergripande syfte bakom reformen	14
3.2.3	Företagsinteckningen	16
3.2.4	Schematisk effekt av reformen i FRL.....	18

Del II

4	Debatten kring lagändringen samt effekter i praktiken.....	21
4.1	<i>Inledning</i>	21
4.2	<i>Färre konkurser? – Masstämmning och konkursfrekvens</i>	21
4.3	<i>Försämrad kreditgivning?</i>	22
4.3.1	Särskilt om mindre företag.....	23
4.3.1.1	<i>Geografiska skillnader?</i>	24
4.4	<i>Ändrade säkerheter – ändrad kreditgivning?</i>	24
4.5	<i>Sammanfattning</i>	25

Del III

5	Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken. Resultatbedömning.....	26
5.1	<i>Inledning</i>	26
5.2	<i>Effekten av en restriktiv kreditgivning</i>	26
5.2.1	Effekten på kreditgivningen.....	26
5.2.2	Restriktiviteten.....	27
5.3	<i>Diskussion om följd effekter. Skäliga resultat?</i>	29
5.3.1	Ändrad kreditgivning – finansieringsprodukter.....	30
5.3.2	Färre konkurser och fler lyckade rekonstruktioner?.....	31
6	Avslutande diskussion.....	33
6.1	<i>Fler lyckade rekonstruktioner?</i>	33
6.2	<i>Utdelningen. 55 %?</i>	34
6.3	<i>Slutsats</i>	34
6.4	<i>ITPS (Institutet för Tillväxtpolitiska Studier)</i>	35

Källförteckning

Bilagor

1 Inledning

Förmånsrättslagen (fortsättningsvis FRL) har varit föremål för flera ändringar som tillsammans ingår i en reform (SFS 2003:535) som är tänkt att skapa ett mera homogent borgenärskollektiv. Syftet är att detta skall leda till sundare konkurrensförhållanden med ökade möjligheter till fler lyckade företagsrekonstruktioner.

Reformen har fört med sig tre centrala ändringar; ett slopande av statens förmånsrätt för skatter och avgifter, en mera fördelaktig löneförmånsrätt samt en omvandling av företagshypoteket till företagsinteckning (allmän förmånsrätt).

I det här arbetet är det i huvudsak den sistnämnda ändringen som har beaktats. Ändringen till företagsinteckning är nämligen den viktigaste ändringen för uppfyllandet av reformens önskade effekter. Omvandlingen har inneburit att säkerhetsformen nu ger en allmän förmånsrätt som gäller i 55 % av värdet i all egendom som återstår i gäldenärens bo efter det att bättre prioriterade borgenärer fått betalt. Eftersom bankerna förlorar i säkerhet med företagsinteckningen och därmed går miste om mer vid en konkurs, antas ändringen medföra en mer aktiv kredituppföljning från bankernas sida. Detta antas från lagstiftande håll medföra fördelen att bankerna längre tid i förväg kan förutspå insolvens hos låntagare, vilket skulle innebära fler lyckade rekonstruktioner.

Genom uppsatsens gång skall jag försöka redogöra för den nya lagstiftningens resultat på den krediträttsliga marknaden. De centrala frågeställningarna kommer att ta sikte på att besvara om reformens önskade effekter slagit in, eller huruvida resultatet blivit ett annat samt om det finns eventuella risker med lagstiftningen.

Arbetet är i huvudsak genomfört under vinter och vår 2005. Därför har inte ITPS delrapportering av förmånsrättsreformens olika effekter beaktats under resultatdiskussionen. Däremot redogör jag kort för slutsatserna av denna rapport i slutet av denna uppsats.

1.1 Syfte

Uppsatsen innefattar en allmän behandling av de förekommande säkerhetsrätterna samt en närmare genomgång av ändringarna i FRL (2003:535). Särskild uppmärksamhet ägnas betydelsen av att den nya företagsinteckningen har karaktären av allmän förmånsrätt. Vidare belyses den diskussion som förts med anledning av lagändringen. Slutligen görs ett försök att kartlägga några viktiga konsekvenser av lagändringen.

1.2 Avgränsning

Uppsatsen avgränsar sig till att endast beröra ändringen i förmånsrättslagen vad avser företagshypotekets ställning, och av den anledningen kommer inte de andra ändringarna i SFS 2003:535 att beaktas. Avgränsning sker även mot annan rätt än den svenska rätten.

1.3 Metod

I grunden är uppsatsen uppställd enligt klassisk rättsdogmatisk metod. I vissa hänseenden har denna metod – om än oundgänglig i juridiken – åsidosatts till förmån för empiriska undersökningar i form av intervjuer med aktörer ur kreditväsendet. Därutöver har en sammanställning skett av de artiklar som berör området vilka antingen publicerats i dagspress eller elektroniskt över Internet. Vid sökande av material på Luleå tekniska universitets biblioteks sökmotor *Lucia* samt för databaser i övrigt, har orden *förmånsrätt*, *förmånsrättslag*, *konkurs*, *företagshypotek* samt *företagsinteckning* använts.

1.4 Disposition

Av redovisningstekniska skäl är uppsatsen indelad i tre delar, där den första delen redogör för teorin på området, dels avseende begreppsindelningen på det säkerhetsrättsliga området, dels avseende ändringarna av lagstiftningen. I den andra delen sker en redogörelse av de kritiska synpunkter som uppstått på grund av lagändringen, och i den tredje och sista delen sker en sammanfattande skälighetsbedömning av den nya lagstiftningen.

Del I: Teori

2 Allmänt om olika säkerhetsrätter. Förmånsrätt

2.1 Inledning. Säkerhetsrätternas huvudsakliga funktion

När banker och andra kreditgivande institut lånar ut pengar till antingen privatpersoner eller företag uppstår det av naturliga skäl en risk att kredittagaren inte kan betala tillbaka det utlånade kapitalet. Bankerna kompenserar dessa medföljande risker genom att ta ut en ersättning för kreditgivningen, i form av en marginal som läggs på upplåningsräntan. Denna marginal skiljer sig från fall till fall beroende på låntagarens återbetalningsförmåga, vilket banken analyserar i sina kreditprövningar. Kredittagaren kan påverka räntan eller kreditbeslutet genom att erbjuda vissa säkerheter och på så sätt minska bankens risk. Banken skall också enligt lag (bankrörelselagen 2 kap 13 §) kräva betryggande säkerhet för lånet – detta om inte banken anser det obehövligt eller i övrigt finner särskilda skäl för att avstå från sådan säkerhet.

Dessa säkerheter kallas säkerhetsrätter. Det finns flera olika former av säkerhetsrätter, där varje form är anpassad för ett visst specifikt område eller förhållande. Alla säkerhetsrätter syftar dock gemensamt till att ge kreditgivaren större säkerhet i kreditförhållandet.

De olika säkerhetsrätterna kan dock delas in i vissa fack, då vissa är mer lika varandra än andra. Indelningen sker i tre kategorier; en kreditgivning utan säkerhet (så kallad *blancokredit*,) och två varianter med säkerhet, dels *namnsäkerhet* genom borgen, dels *realsäkerhet* genom fastighetsinteckning, panträtt i lös egendom samt företagsinteckning.¹ Fortsättningsvis beaktas endast realsäkerheten då det är denna säkerhet som ter sig mest intressant ur ett förmånsrättsligt perspektiv.

Realsäkerhet innebär att kredittagaren erbjuder en säkerhet i form av egendom med visst förmögenhetsvärde. Denna egendom fungerar som en säkrande funktion ur den aspekten att banken vid utebliven betalning kan kräva betalning ur egendomen. De säkerheter som ingår i kategorin realsäkerhet skiljer sig från varandra avseende vilket syfte de har samt vilken funktion de är tänkta att fylla.² Säkerhetsformerna skiljer sig också avseende vilket ”säkerhetsvärde” de ger. Av den anledningen finns det en rangordning av säkerheterna som står att finna i FRL, och här stadgas vilka säkerhetsrätter som erbjuder större säkerhet än andra vid en utmätning eller konkurs.

Panträtten utgör stommen i den svenska säkerhetsrätten, och andra former av säkerheter bygger på samma princip fast med modifikationer. Enkelt uttryckt har de gemensamt att de fungerar som säkerheter för att en viss förpliktelse eller motprestation genomförs.

---

¹ Adlercreutz, s 18

² Lundgren & Sandén, s 6 f

En annan typ av säkerställande kreditgivning – som verkar enligt samma princip – är bankernas olika finansieringsformer. Vad som utmärker dessa är att säkerheten ligger till grund för en finansiering. Bankerna, eller rättare sagt finansbolagen, använder sig av flera olika finansieringsformer vilka skiljer sig från varandra, allt beroende på om det är ett objekt som skall finansieras eller om det är ett objekt som skall ligga till grund för finansieringsbeloppet. I korthet kan detta beskrivas såsom att dessa former av finansiering har gemensamt att de upplåts utifrån ett visst objekt som i sin tur blir säkerheten. Med ett samlingsnamn kallas dessa säkerhetsformer för *objektsfinansiering*. Inom begreppet objektsfinansiering rymmer sådana avtalstyper som ger säkerhet i form av antingen äganderättsligt skydd eller förmånsrättsligt skydd enligt FRL. Motsatsen till objektsfinansiering är rörelsefinansiering. Här avses sådan kreditgivning där krediten inte behöver kopplas till ett visst objekt.³

Med hänsyn till att säkerhetsformerna⁴ skiljer sig från varandra i viktiga hänseenden, sker en redogörelse nedan som förtydligar de olika säkerheterna avseende deras funktion och syfte. Först redogörs för säkerhetsrätterna *panträtt* och *företagsinteckning*. Därefter redogörs för finansieringsformerna *factoring*, *leasing*, *avbetalningsköp* och *lösöreköp*. Slutligen redogörs för förmånsrättens funktion och uppbyggnad.

2.2 **Panträtt i lös och fast egendom**

Panträtt delas upp i dels avtalad eller så kallad konventionell panträtt, dels legal panträtt där rättigheten uppstår enligt lag (såsom retentionsrätt).⁵ I fortsättning beaktas avtalad panträtt.

Panten fungerar som en säkrande funktion för att gäldenären skall infria sitt löfte om betalning till borgenären. För att en säkerhetsrätt överhuvudtaget skall kunna klassificeras som panträtt måste i synnerhet två faktorer vara uppfyllda. Dessa två faktorer tar sikte på dels ett *specialitetskrav*, dels att egendomen skall kunna *realiseras*. Specialitetskravet innebär att säkerheten skall avse ett visst individualiserat objekt. Att egendomen skall kunna realiseras betyder att panthavaren under vissa förutsättningar har rätt att få säkerheten omsatt i pengar för att på så sätt få täckning för fordringens belopp. Säkerheter inom begreppet panträtt kan således skilja sig från varandra så länge säkerheten håller sig inom ramarna för dessa faktorer, vilket gör att frågan om vilka upplåtelser som skall hänföras till panträtt blir således mest en fråga om rimlig begreppsbildning.⁶ För att panträtten skall bli säkerhetsrättsligt bindande skall vidare pantavtalet (pantförskrivningen) utgöra en säkerhet för en fordran (pantfordran). Pantförskrivningen skall sedermera följa det sakrättsliga moment som gör att pantsättaren blir avskuren från pantens rådighet.⁷

³ Se bilaga 1-3, p 3, samt bilaga 1, p 1

⁴ Termen säkerhetsform används som definition av de avtalstyper som ger upphov till säkerhet enligt såväl sakrättsliga principer som genom FRL:s bestämmelser.

⁵ Adlercreutz, s 82 f

⁶ A a s 83 f

⁷ A a s 83 f, samt Millqvist, s 125 ff

Panträtt i lös egendom delas upp mellan å ena sidan egendom som innefattas i handpanträtt,⁸ det vill säga pant i lösören såsom maskiner, varor och bilar, å andra sidan sådan lös egendom som inte är lösören. För handpanträtter gäller att dessa traderas (traditionsprincipen), det vill säga överlämnas till panthavaren eller på annat sätt förvaras så att pantsättaren inte kan förfoga över objektet. Om panten finns hos tredje man måste underrättelse ske till denne att objektet är pantsatt (denuntiationsprincipen). För övrig lös egendom som inte är lösöre gäller inte traditionsprincipen (förutom avseende pantförskrivningen): Pantsättning av byggnader på ofri grund blir giltig i och med avtalet,⁹ nyttjanderätter till lös och fast egendom likaså (*denuntiation*), skepp och luftfartyg genom registrering (så kallad *hypotekarisk* panträtt).¹⁰

Panträtt i fast egendom innebär pantsättning av antingen fastighet eller tomträtt. I fastighetsbegreppet ingår tillbehören enligt 2 kap JB. Vad som räknas som byggnadstillbehör respektive industritillbehör blir av central betydelse vid pantsättning med tanke på att dessa på ett väsentligt sätt kan modifiera värdet av den fasta egendomen, se 24 kap JB. Säkerhetens värde motsvaras av inteckningens belopp i fastigheten som sådan, inte i utvalda delar av den. Pantsättning skall vidare registreras (*hypotekarisk* panträtt) till inskrivningsmyndigheten i enlighet med 22 kap JB, och pantbrevet skall traderas till panthavaren.¹¹

Det skall avslutningsvis konstateras att de olika panträtterna, lös egendom (4 § FRL), fast egendom (6 § FRL) samt tomträtt (7 § FRL), inte konkurrerar inbördes med varandra i förmånsrättsordningen med tanke på att de avser säkerheter i olika typer av egendom.

2.3 Företagsinteckning

År 1883 infördes för första gången regler om kreditsäkerhet i lös egendom i en näringsidkares rörelse. Denna kreditsäkerhet kallades för förlagsinteckning fram till år 1966, då ändring skedde genom lag om företagsinteckning. År 1986 ändrades lagen till att bli lag om företagshypotek (FHL), vilken från och med den 1 januari 2004 ändrades till att åter kallas lag om företagsinteckning, FIL (SFS 2003:528).

Ändringen har medfört stora förändringar för den aktuella säkerheten, särskilt vad avser dess ställning vid konkurs samt när det gäller frågan om vilken egendom som skall motsvaras av säkerheten. Dessa betydande ändringar samt motiven bakom dessa blir föremål för en mer omfattande redogörelse nedan under kap 3.

Företagsinteckning är en säkerhetsrätt som i sig liknar panträtten med det undantaget att specialitetskravet inte uppfylls. I motsats till panträttens bestämda objektskrav sker i företagsinteckning en inskrivning av ett visst värde i en näringsidkares rörelseegendom. Något bestämt objekt ligger således inte som säkerhet för kreditförhållandet, utan gäldenärens föränderliga egendomsmassa blir istället säkerheten för fordringen. En

⁸ Se HB 10:1

⁹ Håstad 249 f

¹⁰ Adlercreutz, s 83 ff

¹¹ Jensen, s 28 ff

företagsinteckning kan även tas ut av en privatperson, men säkerhetsformen är endast tänkt att vara lämpad mellan parterna näringsidkare och bank, vilket också är det vanligaste förhållandet,¹² och därför ger upplåtelsen bara förmånsrätt om den upplåtits av en näringsidkare. Har den upplåtits av en privatperson uppstår således ingen förmånsrätt i säkerheten, endast en oprioriterad fordran (se schema nedan under 2.5).¹³

Företagsinteckningen kan jämföras med hypotekarisk panträtt (se ovan), eftersom den grundar sig på ett registreringsförfarande. En jämförelse mellan panträtt och företagsinteckning torde i detta hänseende främst vara möjlig avseende fastighetsinteckningen.¹⁴

Företagsinteckningen är en lämplig säkerhetsrätt då näringsidkare inte har någon specifik fast eller lös egendom som kan tjäna som pantobjekt. Näringsidkaren kanske inte bedriver sådan verksamhet som betyder att tillräckligt värdefull lös egendom finns till hands såsom maskiner, fordon etc. Om värdefull egendom finns i verksamheten kanske den är av sådant slag att den inte kan tjäna som pantobjekt, exempelvis råvaror och färdigvaror. Näringsidkaren kan vidare bedriva rörelse i hyrd lokal eller i byggnad på ofri grund och kan av den anledningen inte ställa fast egendom som säkerhet eftersom sådan egendom tillfaller fastighetsägaren. Företagsinteckningen inträder här som ett viktigt komplement eftersom den erbjuder en säkerhet i företagets allmänna och föränderliga egendom. Underlaget för säkerheten behöver med andra ord inte specificeras till vissa individuella objekt.¹⁵

Näringsidkaren kan, då han upplåtit en företagsinteckning som säkerhet för en fordran, behålla egendomen som motsvarar säkerheten. Detta förhållande är praktiskt både för näringsidkaren (pansättaren) och kreditgivaren (panthavaren); egendomen kan stanna kvar i pansättarens besittning, säljas vidare eller nyttjas på det sätt som önskas, och detta tryggar självklart rörelsens utveckling. Egendomen som ligger till grund för det in-tecknade beloppet är ju i själva verket den egendom som skall generera kapital så att amorteringar och räntor skall kunna betalas tillbaka. För kreditgivaren innebär det ett förenklat system för erhållandet av säkerhet eftersom någon besittningsövergång aldrig behöver äga rum. Det vore synnerligen otympligt för kreditgivande institut att behöva lagra all egendom – såsom vid handpanträtt – för att säkra deras kreditförhållanden.¹⁶

Nedan skall redogöras för fyra centrala frågor rörande företagsinteckningen. Dessa berör hur en företagsinteckning kommer till stånd, vilken egendom som innefattas av säkerheten, hur företagsinteckningen får en säkerhetsrättslig verkan samt vilken prioritet företagsinteckningen äger i FRL.

---

¹² SOU 1999:1, del I, s 269

¹³ Prop 2002/03:49, s 98

¹⁴ Adlercreutz, s 141

¹⁵ Se bl.a. Prop 2002/03:49, s 93, och Håstad, s 353

¹⁶ Millqvist, s 144 f

2.3.1 Hur uppkommer en företagsinteckning?

Reglerna om inskrivningsförfarandet återfinns i 2 kap FIL. En företagsinteckning kommer till stånd genom att näringsidkaren skriftligen ansöker om detta till företagsinteckningsregistret.¹⁷ I ansökan skall det framgå till vilket belopp i svenska kronor näringsidkaren vill inteckna i sin rörelse. Vidare skall – för identifieringens skull – namn och personnummer eller organisationsnummer finnas med i ansökningsen. Inskrivningsmyndigheten prövar en ansökan utifrån formella kriterier och därför sker inte någon kreditprövning för det önskade inteckningsbeloppet.¹⁸ Om näringsidkarens ansökan om företagsinteckning beviljas, utfärdas ett företagsinteckningsbrev vilket blir beviset för säkerheten. I en rörelse kan det vidare finnas fler inteckningar och den inbördes prioritetsordningen dem emellan avgörs av i vilken tidsföljd de söks.¹⁹

2.3.2 Vilken egendom ingår i företagsinteckningen?

Enligt ovan har det framkommit att företagsinteckning inte uppfyller specialitetskravet avseende bestämd egendom. Av den anledningen har denna säkerhetsrätt trätt fram som en modifierad form av panträtten. När det är fråga om en sådan form av säkerhetsrätt är det av vikt att kunna bestämma vilken typ av egendom som ingår i säkerheten. Enligt tidigare bestämmelser (företagshypoteket) ingick endast viss lös egendom, såsom varulager, kundfordringar etc., men efter ändringen gäller företagsinteckningen i all egendom som ägs av gäldenären (1:1 FIL), oavsett om denne är en fysisk eller juridisk person.²⁰ Konsekvensen av detta har inneburit att säkerheten inbegriper alla de undantagna egendomsbestämmelserna som tidigare förelåg i företagshypoteket. Av detta framgår således att kassa- och banktillgodohavanden (likvida medel) samt aktier, obligationer, fondpapper, förlagsbevis, egendom som kan vara föremål för hypotekarisk panträtt, egendom som varken kan utmätas eller ingå i konkurs samt fast egendom, nu ingår i inteckningsunderlaget. Ett fortsatt undantag är sådan egendom som ingår i gäldenärens *beneficium*, det vill säga egendom som är av det slag att den är avgörande för gäldenärens fortsatta försörjning (se 3:5 konkurslagen). Det personliga betalningsansvaret har alltså i omfattande mån ökat. För att undgå detta bör näringsidkaren bedriva verksamheten genom en juridisk person som begränsar den fysiska personens ansvar, lämpligen genom aktiebolag.²¹

2.3.3 Företagsinteckningen som kreditsäkerhet

Företagsinteckningen får en rättslig verkan som säkerhet för kredit först efter det att näringsidkaren lämnat företagsinteckningsbrevet till kreditgivaren. Säkerheten för krediten uppstår således efter det att tradition av brevet skett till kreditgivaren.

Innehållet av brevet är inte tillräckligt för att ge rätt till betalning. Borgenären måste dessutom kunna påvisa att han har en fordran på gäldenären och att säkerheten upplåtits med anledning av denna fordran. Praktiskt sett ordnas detta genom att gäldenären

¹⁷ Inskrivningsmyndigheten är sedan den 1 juli 2004 förlagd till Bolagsverket i Sundsvall.

¹⁸ Adlercreutz, s 143

¹⁹ A a s 142 f

²⁰ Prop 2002/03:49, s 93 och 96 f

²¹ Se bl.a. Prop 2002/03:49, s 97, och Håstad, s 356 ff

utfärdar en omslagsrevers i vilken hänvisning sker till det aktuella företagsinteckningsbrevet.²² En fordran som är förenad med säkerhet i form av en företagsinteckning kan fortsättningsvis också överlåtas eller pantsättas av kreditgivaren. Företagsinteckningen kan även stå som säkerhet för framtida fordringar, genom så kallad *generell pantförskrivning*.²³

2.3.4 Prioritetsordningen

Det som kommit att bli mest omdiskuterat kring ändringen av FRL är företagsinteckningens försämrade prioritet vid konkurs. Tidigare hade företagshypoteket en särskild förmånsrätt vid konkurs, vilket betydde att säkerheten befann sig i prioritet med panträtt. Nu gäller emellertid att företagsinteckningen placerats i kategorin allmän förmånsrätt, vilket innebär att säkerhetsinnehavaren bereds betalning ur konkursen först efter det att borgenärer med särskild förmånsrätt har fått betalt, exempelvis panträtter och egendom som utmäts. Inskränkning har vidare skett så att företagsinteckningen endast ges prioritet för 55 % i den kvarvarande egendomsmassan (11 § FRL), resterande blir en oprioriterad fordran.

2.4 Finansieringsformerna factoring och leasing samt avbetalningsköp och lösöreköp

2.4.1 Factoring

Factoring grundar sig i ett kreditförhållande där en finansiär (factoringbolaget, eller den så kallade *factorn*) erbjuder kredit till ett företag, intill den summa som företaget kan ge säkerhet i form av obetalda fakturor (kundfordringar). Factoring sker i två former, dels genom *fakturaköp*, som innebär att en finansiär köper ett företags fakturor intill ett visst belopp, dels *fakturabelåning*, som innebär att krediten säkras genom en pantsättning av företagets alla fakturor. Fakturabelåningen är den mest förekomna factoringformen. Här uppställs en högsta *limit* för krediten (högsta gräns för utgivande av kredit) och företaget får endast nyttja upp till i regel 80 % av pantsatta fordringar. Det sakrättsliga skyddet uppnås då factorn underrättat (*denuntiation*) fakturagäldenärerna om övergången.²⁴

De båda formerna har vissa likheter med avbetalningsköpet, eftersom de pengar som finansiären inkasserar ur de pantsatta/uppköpta fordringarna avräknas på den utgivna krediten. Den största skillnaden mellan factoringformerna är att vid fakturaköp övergår kreditrisken på finansiären, det vill säga risken för att framtida fakturor inte betalas. Finansiärens intäkter från kreditförhållandet är uppdelade i tre olika poster; en *limitavgift* som vanligen uppgår till 1 %, en årlig *ränta* av varje utnyttjad kredit samt en *hanteringsavgift*, som avser en administrativ service av varje fakturas belopp.²⁵

---

²² Adlercreutz, s 148 f

²³ A st

²⁴ A a s 148

²⁵ A a s 169 ff

2.4.2 Leasing

Avtalsstypen *hyra av lös sak* har sedan länge fungerat som alternativ till köp. Hyra bygger på att hyrestagaren får besittning av ett föremål med viss nyttjanderätt, och som motprestation utger vederlag för detta. Om betalning inte skall utgå enligt avtalet så betraktas förhållandet som ett lån. Regleringen för hyra av lös sak är ytterst begränsad, vilket lett till att avtal får precisera vad som gäller i varje enskilt fall. Analogier från allmänna bestämmelser sker när avtal inte preciserar en fråga (kommissionslagen, lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden samt lag (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare är alla tillämpliga).²⁶

Leasing utgör en variant av traditionell uthyrning. Vad som främst utmärker leasingen är att denna avtalstyp avser en uthyrning med finansiella inslag. Egendomen finansieras genom ett trepartsförhållande; en *leverantör* säljer egendomen/föremålet till en *finansiär*, exempelvis en banks finansbolag, som i sin tur hyr ut detta till en *leasetagare*. Förhållandet benämns som *finansiell leasing*. Denna avtalstyp för med sig fördelar för samtliga parter. *Leasetagaren* får tillgång till hyresobjektet samtidigt som han slipper erlägga full betalning då denna sker över tiden genom leasingavgifter som sprider ut kostnaderna. Sammantaget kan finansieringsformen ge hyrestagaren, beroende av behov, service-, finansierings- eller skattemässiga fördelar. *Leverantören* har sålt egendom utan att själv stå för någon kreditrisk. *Finansiären* står som ägare av den leasade egendomen vilket ger en separationsrätt vid eventuell utmätning eller konkurs.²⁷

En variant av leasing där det inte uppstår något trepartsförhållande är *operationell leasing*, eller så kallad direkt leasing. I detta fall sker uthyrningen direkt från leverantören till leasetagaren.²⁸ Trepartsförhållandet skiljer sig avsevärt från det klassiska uthyrningsförhållandet och reglering av finansiell leasing sker därför helt genom avtal.²⁹ Avtalsfrihet råder och parterna är bundna av avtalade villkor. Frågor om jämkning och ogiltighet regleras dock i avtalslagens 36 §.³⁰

Det bör noteras att transaktionen sker enligt följande. Köpeavtal upprättas mellan leverantör och finansiär. Leasetagaren förhandlar med leverantören, inom detta avtal, om villkor som har att göra med pris, prestanda, garantier, leveransvillkor, service etc. När avtal slutits mellan leasetagare och finansiär (villkoren anpassas efter leasetagarens kreditvärdighet samt av objektets värde som säkerhet i förhållande till leasingavgifterna) betalas objektet av finansiären och objektet levereras till leasetagaren.³¹ Leasingformen ger leasetagaren i övrigt vissa begränsningar avseende nyttjanderätten; eftersom leasetagaren inte har äganderätt till objektet får denne inte överlåta eller på annat sätt förfoga över objektet som strider mot avtalet.³²

---

²⁶ Hellner, s 182 ff

²⁷ Millqvist, s 70

²⁸ Möller, s 21

²⁹ Adlercreutz, s 154 ff

³⁰ Möller, s 47

³¹ A a s 26

³² A a s 36

2.4.3 Avbetalningsköp (eller så kallat kreditköp mot ägarförbehåll)

Denna avtalstyp liknar leasing i många delar, främst ur ekonomisk och funktionell synvinkel (särskilt när köp enligt köpoption sker av leasingobjektet). I avbetalningsköpet villkoras om säljarens hävnings- och återtaganderätt, vilket innebär att objektet kan återtas vid utebliven betalning. Detta innebär att säljaren har separationsrätt till egendomen så länge köparen inte erlagt full betalning. Köparen har i jämförelse med leasingtagaren däremot en större förfoganderätt över objektet, dock undantaget sammanfogande med fast egendom, vidareförsäljning etc.³³

2.4.4 Lösöre köp (säkerhetsöverlåtelse)

Denna ”transaktion” innebär att en låntagare (säljare) ger långivare (köpare) säkerhet i visst lösöre. Skillnaden mot vanlig pantsättning är att någon tradition inte sker. En registrering enligt lösöre köplagen (1845:50 s 1), LkL, ger köparen ett skydd mot säljarens borgenärer (överlåtande av ägandet).³⁴ Registrering enligt LkL ger skydd både vid säkerhetsöverlåtelser och omsättningsköp, och tillåter alltså att lösöret kvarblir i säljarens besittning.³⁵ Säkerhetsöverlåtelser kan liknas med *sale and lease-back* vilket innebär att transaktionen återgår efter det att säljaren betalat (hyrt) tillbaka med ränta det pris vilket egendomen såldes för. En exemplifiering kan förtydliga begreppet säkerhetsöverlåtelse. A behöver 100 tkr. B erbjuder denne 100 tkr mot att denne får någon säkerhet från A. B genomför ett ”köp” av vissa specifika lösörens hos A som motsvarar värdet av fordringen 100 tkr. Lösöret kvarblir hos A (B vill ju inte ha egendomen, bara säkerheten) och parterna registrerar ”köpet” enligt lösöre köplagen. Parterna upprättar i samband med detta ett skuldebrev i vilken A är skyldig att betala tillbaka 100 tkr plus ränta till B. När så skett återgår ”köpet” till A. Vad har parterna då uppnått? A har fått kapital och B har fått en säkerhet för sin fordran som motsvarar separationsrätt.³⁶ Avtalet mellan parterna skall ha formen av ett köp men kan likväl innehålla villkor om återköp.³⁷

LkL är endast tillämplig på lösören. Detta innebär att byggnader på ofri grund eller en hyreslokal inte kan ingå i ett lösöre köp. Säkerhet uppnås i denna egenskapskategori redan genom avtalet.³⁸ Det blir då fråga om pantsättning till skillnad mot lösöre köpet. Parterna kommer överens om att pantsättaren får fortsätta sitt nyttjande av egendomen (lokalen eller byggnaden). Besittningsövergång krävs alltså inte, men bara så länge pantsättningen kallas för en överlåtelse (en rättighet överläts).³⁹

2.5 Allmänt om förmånsrätten

Insolvensrätten är av naturliga orsaker – områdets komplexitet, de mångfacetterade områdena etc. – vida reglerat. Förmånsrätten utgör endast en del av detta

---

³³ Millqvist, s 66 ff

³⁴ Först skall registrering ske enligt LkL och sedan skall en karenstid om 30 dagar passera. Se LkL 1 och 3 § §.

³⁵ Håstad, s 216 f

³⁶ Se Millqvist, s 98 ff, Håstad, s 218 f, samt Möller, s 119

³⁷ Håstad, s 217

³⁸ A a s 310 f

³⁹ A a s 249 f

exekutionsrättsliga spektrum. Här regleras om borgenärers rätt till betalning ur sina konkurs- och utmättningsfordringar. Först skall dock egendom som tillhör annan än exekutionsgäldenären separeras från konkursboet. Här avses sådan egendom i vilken det föreligger *separationsrätt*. Det kan exempelvis röra sig om en utlånad sak som finns i gäldenärens besittning (lån, hyra, leasing), egendom som gäldenären besitter men som köpts med återtagandeförbehåll eller egendom som deponerats hos gäldenären (3:3 KL och UB 4:17).⁴⁰

Om en konkursgäldenär har en motfordran på borgenären vid konkursutbrottet, kan kvittning ske, vilket betyder att parterna tar ut fordringarna mot varandra mot det belopp som är lägst av fordringarna. Detta kallas *kvittningsrätt* och regleras i 5:15-17 KL. Resterande fordran betalas antingen ut, eller görs gällande i konkursen – allt beroende på vem av parterna som hade den lägsta fordran.⁴¹

När separationsrätten och kvittningsrätten har beaktats skall *konkurskostnaderna* (14:18 KL) liksom konkursboets *massaskulder* (skulder som boet har ådragit sig) betalas enligt 11:1 KL.

Det är först efter detta som konkursfordringar kan betalas ut ur konkursboet. Enligt en grundläggande princip skall borgenärerna ha lika rätt till betalning,⁴² men undantag härifrån har ansetts befogat då förmånsrätten antas stimulera kreditgivningen, samtidigt som den verkar skyddande för vissa utsatta borgenärer som t.ex. anställda. Resultatet har blivit att vissa fordringar – beroende på vilken säkerhet kreditförhållandet vilar på – skall ha förmånsrätt vid betalning. FRL kan således ses som ett undantag från huvudregeln om borgenärers lika rätt.⁴³

Förmånsrätterna är indelade i dels *särskilda* förmånsrätter (4–8 §§ FRL), dels *allmänna* förmånsrätter (10–14 §§). Här uppstår en rangordning i lagen i enlighet med en fallande skala enligt paragrafordning med de särskilda förmånsrätterna prioriterade framför de allmänna förmånsrätterna (15 § FRL). De allmänna förmånsrätterna i 10 och 10 a §§ får dock vid behov tas ut före den särskilda förmånsrätten i 8 § (utmätning), enligt 15 §. De särskilda förmånsrätterna utmärker sig genom att de gäller i viss bestämd egendom, medan de allmänna förmånsrätterna gäller i all egendom, vilket betyder att de allmänna förmånsrätterna alltid konkurrerar inbördes (i den ordning de upptas i lagen). En annan skillnad förmånsrätterna emellan är att de allmänna förmånsrätterna endast gäller vid konkurs, medan de särskilda förmånsrätterna gäller vid både utmätning och konkurs (2 § FRL).

Efter att de förmånsberättigade fordringsägarna har fått ut betalning delas de kvarvarande tillgångarna i konkursboet lika till de oprioriterade fordringsägarna. Beräkningen sker här enligt principen om lika rätt, vilket innebär att betalning utgår enligt en fordrans procentuella storlek av de sammanlagda fordringarnas värde. Sist i prioritetsordningen

---

⁴⁰ Zetterström, s 67

⁴¹ Observera att kvittningsrätten inte är någon förmånsrätt, dock närbesläktad.

⁴² Håstad, s 124. Se även 1 § FRL.

⁴³ Prop 2002/03:49, s 61 ff

kommer de fordringar som en gäldenär och borgenär avtalsvis efterställt för att gälla först efter det att alla andra borgenärer fått fullt betalt.⁴⁴

Sammanfattningsvis kan nedan schematiska uppställning (icke uttömmande) visa i vilken ordning prioritering sker.

– Separationsrätt
3:3 KL, 4:17 UB

– Kvittningsrätt
5:15-17 KL

Förmånsrätterna:

- a) Konkurskostnader
11:1 samt 14:2 KL
- b) Massaskulder
samt 14:2 KL
11:1
- Förmånsberättigade fordringar
4-15 § § FRL
1. Fordringar med särskild förmånsrätt
FRL 4-9 § § samt 15 §
2. Fordringar med allmän förmånsrätt 10-14 § § FRL
- Oprioriterade fordringar 18 § FRL
- Avtalsvis efterställda fordringar enligt avtal

Det bör poängteras att betalning aldrig kan ske till alla fordringsägare, eftersom gäldenären måste vara insolvent för att kunna försättas i konkurs. De oprioriterade fordringsägarna får som oftast alltså ytterst lite eller ingenting vid en utdelning.⁴⁵

Fordringar med förmånsrätt skall vidare fastställas vid konkursutbrottet, det vill säga beräknas på den egendomsmassa som då fanns i boet – *frysningsprincipen* – i motsats till konkursfordringar och massaskulderna, som inte går att fastställa förrän vid konkursslutet.⁴⁶

---

⁴⁴ Håstad, s 124 ff, samt Adlercreutz, s 78 ff

⁴⁵ Håstad, s 126

⁴⁶ Zetterström, s 89 ff

3 Ändringen (SFS 2003:535) i FRL. Lagtext och förarbeten

3.1 Inledning

Sverige är ett av de länder i Västeuropa som har flest konkurser. År 1997 var snittet för konkursade företag i Västeuropa 120 stycken per 10 000 registrerade företag. För Sverige låg snittet på 330 stycken, vilket innebär att Sverige hade 210 fler konkursade företag under året jämfört med genomsnittet. Omräknat i procent blir det 75 % fler konkurser. Den genomsnittliga bristen på kapital för varje enskilt konkursat företag i Västeuropa, låg vid samma år på fyra miljoner kronor. Dessa siffror är alarmerande, både ur ett krediträttsligt och samhällligt perspektiv.⁴⁷

Den nya lagstiftningen i FRL är ett led i en reform, som i stort är tänkt att motverka ovan nämnda problem. Pudelns kärna består av en önskan att öka antalet lyckade rekonstruktioner, och på så sätt minska antalet konkurser. Omvandlingen av företagshypoteket till företagsinteckning är en av alla de ändringar som är tänkta att förverkliga den önskade effekten av reformen.⁴⁸ Ändringen avseende företagsinteckningen är dock omfattande och konsekvenserna antas bli märkbara i kreditväsendet. Nedan redogörs för lagändringarna och motiven bakom reformen.

Enligt lagstiftning har följande ändringar skett:

Lagtext innan ändring – 5 §, 1 st. FRL:

*”Förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet följer med
1 ...
2 företagshypotek.”*

Lagtext efter ändring – 11 § FRL (SFS 2003:535):

”Allmän förmånsrätt följer därefter med företagsinteckning. Förmånsrätten gäller i 55 procent av värdet av den egendom som återstår sedan borgenärer med förmånsrätt enligt 4, 4 a, 6-8, 10 och 10 a §§ har fått betalt.”

Den största förändringen som lagändringen fört med sig är att företagsinteckningen idag endast utgör en allmän förmånsrätt. Resultatet av detta har i prioritetsordningen blivit den att företagsinteckningen har hamnat efter de i 11 § uppräknade förmånsrätterna.

⁴⁷ Gratzer & Sjögren, s 14 f, se även Creditreform, Remscheid, 1998.

⁴⁸ Se Prop 2002/03:49, s 1

Skillnaden mot företagshypoteket, som hade förmånsrätt enligt 5 § efter handpanträtt, är således omfattande när man ser på den nuvarande ställningen i prioriteringsordningen. Förutom att säkerhetsformen nu endast gäller i 55 % av egendomen jämfört med företagshypoteket som gällde till 100 % i egendomen, så ligger en betydelsefull skillnad i att företagsinteckningen nu prioriteras efter egendom som utmäts. Detta innebär att fler utmätningar väntas efter tidpunkten för lagens ikraftträdande, i och med att bankerna och andra som innehar företagsinteckning som säkerhet inte längre är prioriterade före utmättningsförmånsrätten.⁴⁹ Se schema under 3.2.4.

3.2 Motiven bakom reformen

3.2.1 Bakgrund

Propositionen för denna lagändring – prop. 2002/03:39 – föregicks av en omfattande utredning från förmånsrättskommittén (SOU 1999:1). I betänkandet hade kommittén till huvuduppgift att ta ställning till bl.a. tre huvudsakliga förslag. Dessa var dels om statens *förmånsrätt för skatter och avgifter* kunde avskaffas, dels huruvida *löneförmånsrätten* och *lönegarantin* kunde reformeras till att bli mer fördelaktig (utan att staten skulle göra förlust) och dels om *företagshypoteket* skulle omvandlas till en ny företagsinteckning med allmän förmånsrätt. Kommittén lade vidare fram vissa huvudförslag om ändringar som gick i enlighet med direktiven. Propositionen utformades i huvudsak i överensstämmande med kommitténs förslag. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2004, med vissa övergångsbestämmelser avseende äldre företagshypoteks fortsatta giltighet fram till den 1 januari 2005.

Resultatet av detta har inneburit att tre huvudsakliga ändringar har skett på det förmånsrättsliga området, vilka sammanfattningsvis innebär:

1. ett slopande av statens förmånsrätt för skatter och avgifter,
2. en mera fördelaktig löneförmånsrätt,
3. samt en omvandling av företagshypoteket till företagsinteckning (allmän förmånsrätt).

3.2.2 Övergripande syfte bakom reformen

Reformen har *ett huvudsakligt syfte*, nämligen att förmånsrättsordningen i framtiden skall kunna erbjuda *större möjligheter till fler lyckade företagsrekonstruktioner*.⁵⁰ För att kunna nå det målet finns det i reformen flera uppställda lösningar, det vill säga tilltänkta lagändringar, som gemensamt skall få till vissa önskade effekter. Dessa ändringar och motiven bakom dem redogörs för nedan med utgångspunkt ur propositionen (2002/03:49) och betänkandet (SOU 1999:1).

Lagstiftaren vill med det huvudsakliga syftet skapa sundare konkurrensförhållanden för företagandet, med större möjligheter till fler växande företag och en därtill ökad

---

⁴⁹ Se bilaga 1, p 1 och 5

⁵⁰ Prop 2002/03:49, s 1 och 64 ff, samt SOU1999:1, del I, s 276

sysselsättning. Med anledning av att förmånsrättsordningen är av så stor betydelse för företagens ekonomi – möjlighet till kredit, utfående av fordran i konkurs, möjlighet till rekonstruktion – anses det av vikt att lagstiftningen på det här området avspeglar dagens behov av företagande. På senare år har de små och mellanstora företagen fått en växande roll på marknaden, medan lagstiftningen utgått från äldre förhållanden och subventionerat vissa företaganden framför andra. Det anses att det är av betydelse att skapa en neutral förmånsrättsordning, så att borgenärskollektivet blir mer jämställt.⁵¹ Denna konkurrens borgenärerna emellan är i sin tur tänkt att ge synergieffekten av ett borgenärskollektiv som – för att skydda deras egna intressen – måste bli mer insatt i en kredittagares rörelse, vad avser affärsidé, ekonomiska utsikter etc. Detta antas föra med sig fördelen att borgenärerna i ett tidigare stadium kan upptäcka att en rörelse är krisdrabbat, och således ökar chanserna av en framgångsrik rekonstruktion. Påtryckningsmedlet för att borgenärerna faktiskt skall vara insatta, ligger i att det blir de själva som förlorar på en eventuell konkurs (här avses de borgenärer som antingen har en allmän förmånsrätt eller en oprioriterad fordran), på grund av underpris vid auktion e dyl.⁵²

Utgångspunkten för lagändringen har således varit att ge bättre förutsättningar för företagsrekonstruktioner. De föreslagna ändringarna antas också ge större utdelning till de oprioriterade borgenärerna. Tanken är att en omvandling till företagsinteckning skall ge mer i utdelning till de fordringsägare som har en sämre prioritet än företagsinteckningen.⁵³

Hur resultatet mer precist är tänkt att effektueras, hör ihop med de tre tidigare nämnda huvudförslagen. Dessa tjänar syftet genom att möjliggöra så goda förutsättningar som möjligt för rekonstruktion av livskraftiga företag, genom att tvinga fram ändrade beteenden hos borgenärerna. Avskaffandet av förmånsrätten för skatter och avgifter samt begränsningen av den nya företagsinteckningen ger exempelvis effekten att borgenärskollektivet blir mer jämställt. Detta eftersom den allmänna förmånsrätten och de oprioriterade fordringarna i fortsättningen får dela på samma egendomsunderlag. Förhoppningen är således att borgenärer som har en fordran som härrör till denna ”konkurrerande allmänna egendom”, skall komma att medverka i större grad än tidigare till att företagsrekonstruktioner lyckas.⁵⁴

Avseende ändringen av företagsinteckningen, anses det vidare att detta inte bara ger starka incitament för borgenärer – här avseende banker eller andra kreditgivande institut som främst använder denna säkerhet – att hindra att en insolvenssituation uppstår hos en kredittagare, utan också att själva kreditgivningen utgår enligt samma princip om insyn. En bättre insyn antas leda till att krediter mer varsamt delas ut, med den fördelen att krediter då lämnas ut till främst ekonomiskt hållbara projekt.⁵⁵

---

⁵¹ Prop 2002/03:49, s 67

⁵² A prop s 68

⁵³ A prop s 66 ff

⁵⁴ A prop s 67

⁵⁵ A prop s 64 ff

Konsekvenserna för de mindre företagen antas bli gynnsamma, främst på grund av att dessa kan antas tjäna på en tidigare insolvenshantering samt en mer neutral konkurrens. Den största nackdelen för dessa antas bli tillgången till kredit. Ett resonemang har även förts i motiven, avseende frågan om vad reformen kan tänkas få för konsekvens för företag i nationella stödområden och glesbygdsområden. Byggnader värderas exempelvis mycket lägre i dessa regioner än i övriga landet. Dock anses inte reformen föra med sig några särskilda nackdelar för dessa företag, däremot kan antas det att kreditgivare kan bli lite mer försiktiga vid belåning till låntagare som bedriver verksamhet av viss riskfylld natur.⁵⁶

Sammantaget anses reformen ge följande positiva effekter:

- intressegemenskapen mellan borgenärerna ökar,
- konkurrensförhållandena mellan konkursbon och andra företag blir mer likställda (på grund av att staten inte betalar ut lönerna),
- förutsättningarna att nå rekonstruktionslösningar ökar,
- kreditgivning och kredituppföljning inriktas ytterligare på ett projekts lönsamhetsutsikt,
- oprioriterade borgenärer kan få bättre utdelning i konkurs,⁵⁷
- samt arbetstagarnas löneskydd i konkurs kan i vissa avseenden förbättras väsentligt.

3.2.3 Företagsinteckningen

Företagshypotekets omvandling till företagsinteckning, och därmed förvandlingen från särskild förmånsrätt till allmän förmånsrätt, är en grundsten i reformen. Denna förändring anses vara en förutsättning för att de samlade positiva effekterna med reformen ska kunna uppnås. Det är också denna del av reformen som blivit mest omdiskuterad, vilket inte minst framgår av antalet remissinstanser som avstyrkt förslaget.

Förutom ovan nämnda effekter som reformen antas medföra, framgår det i motiven ytterligare skäl till en ändring av företagshypoteket. Sammantaget önskar reformen råda bot på tre negativa effekter som företagshypoteket för med sig. Säkerhetsrätten anses utgöra en för stark säkerhet, vilket har fört med sig att kreditgivare har kunnat förlita sig på säkerheten i allt för hög grad och därmed inte gjort tillräckligt ingående prövningar av kredittagarens *återbetalningsförmåga*. Detta har i sin tur fått den konsekvensen att kreditgivare inte tillräckligt aktivt bidragit till att företag i kris *rekonstruerats*. En tredje orsak är att företagshypoteket har medfört att kreditriskerna har fördelats ojämnt hos borgenärskollektivet, vilket fått den effekten att de *oprioriterade borgenärerna* fått nästintill ingenting vid konkursutdelningar.⁵⁸

---

⁵⁶ Prop 2002/03:49, s 69

⁵⁷ Enligt Kommitténs beräkningar antas utdelningen till de oprioriterade stiga från några få procent till ca 10 %, se SOU, del I, 1999:1, s 302

⁵⁸ Prop 2002/03:49, s 93

Att omvandla företagshypoteket till företagsinteckning antas effektuera en mer neutral balans i borgenärskollektivet. Detta får antas bli den centrala förutsättningen för att de tre ovan nämnda orsakerna skall kunna motverkas.

Kritiken mot dessa förslag har främst avsett den tänkbara risken att kreditgivningen och kredithanteringen märkbart skulle försämrans i och med den nya företagsinteckningen. Oron ligger i att man inte – främst från företagares håll – tror att krediter kommer att beviljas i lika stor mån för mindre eller mellanstora företag som varit verksamma i några år. Detta hör ihop med att bankerna inte tror sig kunna leva upp till den ökade kontrollen och aktiviteten som förslaget innebär – till rimliga kostnader.⁵⁹

Enligt vad som framgår av kommitténs samt propositionens argumentering, anses dock ändringen inte vara förenat med sådana risker att reformen av den anledningen inte skulle kunna genomföras. Argumentering sker enligt följande:

- enligt vad kommitténs utredning visar är det främst äldre företag som skulle beröras – och i så fall endast marginellt – och inte nystartade företag,
- det finns idag en helt annan marknad inom kreditgivningen än vad det fanns för tio till femton år sedan. Nya tjänster, som tar sikte på andra finansieringsformer, har medfört att kreditgivare idag inte är lika beroende av säkerheter som förr,
- återbetalningsförmågan kommer att betonas mer vid kreditgivning, vilket betyder att det blir lönsamheten som kommer att ligga i fokus, inte säkerheten. Att kredittagare sedermera kan komma att få ställa mer eget kapital som insats, får den positiva effekten att det blir ägaren, och inte andra borgenärer, som finansierar riskfylld verksamhet,
- den kostnad som bankerna får avseende behovet av bättre kredituppföljning, torde kunna kompenseras i och med att de får större utdelningar i en konkurs då en tidigare avveckling sker hos kredittagare med olönsam verksamhet,
- det ungefärliga utfallet vid en utdelning försämrans från tidigare 45 % till 33 %. Denna försämring torde dock kunna kompenseras av en mera aktiv kreditbevakning,
- en jämförelse på området mot det danska och tyska regelsystemet visar att dessa erbjuder betydligt sämre säkerheter för utlåning av denna typ, men att det där likväl finns en väl fungerande kreditgivning till företag.

Sammantaget anses dessa ståndpunkter peka på att en positiv effekt kommer att uppstå för kreditgivningen till små och medelstora företag.⁶⁰

Ytterligare kritik har framförts med hänsyn till att effekten tros leda till att banker i alltför hög grad kommer att kompensera bortfallet av säkerhet med alternativa säkerheter. Det som talar mot en sådan utveckling anses dock vara det faktum att det redan används

---

⁵⁹ Prop 2002/03:49, s 94

⁶⁰ A Prop s 93 ff

alternativa säkerheter idag såsom skötselborgen, fastighetspansättning etc. Vidare anses inte detta äventyra uppfyllandet av syftet med reformen.⁶¹

Vissa kritiker antar att ändringen, på grund av att egendomsunderlaget nu inbegriper all egendom, kommer att resultera i en ökning av antalet utmätningar. Detta är något som i motiven anses som en nödvändig konsekvens för att de oprioriterade borgenärerna skall kunna få en bättre utdelning. Vidare anses från lagstiftande sida att detta medför fördelar avseende beräkningen av konkursboet, eftersom det efter en ändring skulle vara irrelevant att räkna ut vad inteckningsunderlaget hade för värde på konkursdagen, om omvandling skett.⁶²

Sammantaget anser således lagstiftaren att denna förändring och de möjliga nackdelar som detta kan föra med sig, överbryggs av reformens sammanslagna positiva effekter. Till vissa delar menas alltså att kritiken mot detta förslag inte kan ses isolerat till företagsinteckningens försämrade ställning, utan ändringarna måste ses i ljuset av reformens övergripande syfte.⁶³

3.2.4 Schematisk effekt av reformen i FRL

Under nästkommande sida redovisas den förmånsrättsliga ordningen, undantaget separationsrätt, kvittningsrätt och konkurskostnader, så som den såg ut innan lagändringen samt som den ser ut efter lagändringen den 1 januari 2004.

---

⁶¹ Prop 2002/03:49, s 96

⁶² A prop, s 96 f

⁶³ A prop s 70

Före lagändringen:

<u>Prioritetsordning</u>	<u>Särskilda förmånsrätter</u>	<u>Allmänna förmånsrätter</u>
1.	4 §, lös egendom 6 §, fast egendom 7 §, tomträtt 4 a §, särskilt registrerad egendom i försäkringsrörelse (gäller panträtt, retentionsrätt samt legal panträtt)	
2.		10 och 10 a §§, vissa kostnader i samband med konkursen eller rekonstruktionen, samt för revision.
3.	5 §, företagshypotek	
4.	8 §, utmätning	
5.		11 §, skatteförmånsrätten
6.		12 §, löneförmånsrätten
7.		13 §, vissa fordringar på framtida pension
Övriga fordringar		
8.		18 §, oprioriterade fordringar
9.		Avtalsvis efterställda fordringar

Efter lagändringen den 1 januari 2004:

<u>Prioritetsordning</u>	<u>Särskilda förmånsrätter</u>	<u>Allmänna förmånsrätter</u>
1.	4 §, lös egendom 6 §, fast egendom 7 §, tomträtt 4 a §, särskilt registrerad egendom i försäkringsrörelse (gäller panträtt, retentionsrätt samt legal panträtt)	
2.		10 och 10 a §§, vissa kostnader i samband med konkursen eller rekonstruktionen, samt för revision.
3.	8 §, utmätning	
4.		11 §, företagsinteckning. Förmånsrätt i 55 % av återstående egendom, resterande icke täckta fordran oprioriterad.
5.		12 §, löneförmånsrätten
6.		13 §, vissa fordringar på framtida pension
Övriga fordringar		
7.		18 §, oprioriterade fordringar
8.		Avtalsvis efterställda fordringar

Del II: Kritiska synpunkter

4 Debatten kring lagändringen samt effekter i praktiken

4.1 Inledning

I det föregående har en redogörelse skett av den ändrade lagstiftningen på området; motiven bakom ändringarna, vilka huvudsakliga ändringar som skett etc. Med detta som grund skall i det fortsatta en redogörelse ske för de kritiska synpunkter som gjort sig hörda på grund av den nya lagstiftningen. Dessa synpunkter kommer från aktörer som är involverade i lagändringen, eller som på annat sätt är verksamma inom det område som lagändringen berör. Kritiken är hämtad från tidningsartiklar, undersökningar samt från intervjuer.

Den kritik som beaktas, ger en fingervisning om vilka eventuella effekter som kan komma att uppstå på grund av lagändringen. Det skall därför noteras att det ännu är för tidigt att säga säkert vilka effekterna blir av den nya lagstiftningen, och läsaren skall ha i åtanke att vissa frågor i den fortsatta diskussionen bottnar i eventualiteter och antaganden.

Lagändringen har väckt en livlig debatt där många aktörer har haft en hel del kritiska synpunkter. För att förenkla översikten av de kritiska synpunkterna kan en summering av debatten ske utifrån de frågor som diskussionerna främst kretsat kring. Nedan sammanfattas därför debatten utifrån följande tre frågeställningar: kan lagändringen bidra till *färre konkurser?*; kommer den nya lagstiftningen att *försämra kreditgivningen?*; samt kommer lagändringen ge upphov till *ändrade säkerheter* vid kreditgivning?

4.2 Färre konkurser? – Masstämmning och konkursfrekvens

Ett framträdande syfte bakom lagstiftningen har varit att underlätta rekonstruktioner av livskraftiga företag och därav i sin helhet få färre konkurser.⁶⁴ Med andra ord betyder det att lagändringen skall bidra till att konkursfrekvensen blir lägre i Sverige. Vissa farhågor talade dock för att effekten skulle bli den motsatta. Under övergångstiden, från den 1 januari 2004 till den 1 januari 2005, förutspåddes det en motreaktion från bankväsendet. Detta i form av att bankerna skulle komma att masstämma de företag som inte kunde ställa förbättrade säkerheter. Två faktorer låg bakom denna förutspådda effekt; dels det att bankernas företagshypotek, det vill säga de som upplåtits innan den 1 januari 2004, per den 1 januari 2005 skulle komma att få försämrad prioritet (i och med omvandlingen till företagsinteckning), dels för att övergångsreglernas fjärde punkt tolkades så att om stämning skulle ske innan den 1 januari 2005, antogs de äldre reglerna om företagshypotek gälla. Uppskattningsvis sades det – från konkursförvaltaren – att 3000

---

⁶⁴ Prop 2002/03:49, s 64 f

företag skulle kunna stämmas.⁶⁵ Sedermera kom dock andra uppgifter som visade att siffrorna om 3000 stämningar varit överdrivna. Statistiken har istället visat att antalet konkurser minskat med 8 % sedan föregående år (2003), räknat på elva månader. Ett litet uppsving av konkurser noterades dock under november månad (3 %).⁶⁶

I efterhand kan det konstateras att de initiala farhågorna inte har förverkligats till den grad som först befarats.⁶⁷ Frågan om färre konkurser i framtiden på grund av fler lyckade rekonstruktioner, torde fortsättningsvis vara avhängigt frågan om hur kreditgivningen förändras, eftersom en försämrad kreditgivning i sin tur kan ge upphov till fler konkurser (se del III, samt nedan). Detta har föranlett en oro om att lagändringen kan komma att motverka sitt eget syfte.⁶⁸

4.3 Försämrad kreditgivning?

Den största oron för ändringen av förmånsrättslagen hänger samman med frågan om kreditgivning. Det är små och medelstora företag som främst har uttryckt farhågor kring frågan. De befarar att kreditgivare kommer att kräva större säkerheter i och med den nya företagsinteckningen, vilket i sin tur antas försämra företagens möjligheter till krediter. Den befarade effekten grundar sig dels på den försämrade möjligheten att kunna ingå ett nytt kreditförhållande, dels på redan pågående kreditförhållanden där bankerna antas ta ut större säkerheter för redan tecknade lån. Det finns också en oro beträffande försämrade möjligheter till nybelåning och tillväxt. Företagare befarar att förhållandet kan resultera i att expansionsplaner istället kan leda till tillbakagång; banken kan komma att utkräva fler säkerheter för redan befintliga lån, istället för att ge nya lån för tillväxt, vilket gör att företagare då kan hamna i en moment 22-situation.⁶⁹

Oron är grundad på redan synliga effekter. Omvandlingen av företagshypoteket till företagsinteckning innebär att bankernas säkerheter sjunkit i värde, vilket betyder att den utlånade krediten inte motsvaras av samma säkerhet som förut. Detta betyder att bankerna får en större del av kreditförhållandena utan säkerhet – blancokredit. Detta har bankerna velat undgå, och de har då justerat belåningsvärdena för företagsintecknad egendom, och krävt ytterligare säkerheter för redan tecknade lån – och således även för nybelåning.⁷⁰

Enligt en undersökning utförd av Demoskop (under oktober 2004 – besvarad av företag med upp till 49 anställda), efter uppdrag från Svenskt Näringsliv, har tre av tio småföretag krävts på ytterligare säkerheter under 2004. Av dessa företag är det sex av tio (61 %) som angett att detta inneburit ett problem, samt att nio av tio av dessa ansett att detta hindrat dem från att växa och utvecklas. Skulle dessa siffror vara generellt giltiga skulle det innebära att 120 00 företag känt av dessa negativa effekter. Det skall noteras att

⁶⁵ Dagens Nyheter-3, 2004-11-04, samt Dagens Nyheter-4, 2004-12-04

⁶⁶ Det skall noteras att antalet konkurser är beroende av en mängd olika faktorer. Att hävda att en orsak ligger bakom antalet konkurser skulle därför vara missledande.

⁶⁷ Svenska Dagbladet, 2004-12-20

⁶⁸ Se bilaga 2, p 6

⁶⁹ Dagens Nyheter-5, 2005-01-26

⁷⁰ Se bilaga 3, p 5

närmare hälften (49 %) av de tillfrågade i denna undersökning inte hade kännedom om de nya reglerna.⁷¹

En undersökning gjord av Västerbottens Handelskammare visar på något annorlunda siffror. Av dryga 1 600 företag angav 15 % att de blivit krävda på ökade säkerheter. Hälften av dessa anser att detta beror på lagändringarna och inte på grund av företagets förändrade finansiella situation. Vidare var det främst tillverkningsföretagen som fått ökade krav på säkerhet. Det skall noteras att denna undersökning skedde under april till juni år 2004 och siffrorna skulle ha kunnat bli annorlunda om undersökningen utförts senare.⁷²

Det finns dock siffror som talar emot en sådan utveckling. Företagarna har låtit Sifo göra undersökningar om utvecklingen på kreditmarknaden de senaste 18 månaderna (från år 2003 till 2004 – besvarad av företag med upp till 49 anställda). Det framgår i denna undersökning att 16 % av de tillfrågade företagen hade fått sina krediter omprövade, och vidare hade 43 % av dessa omprövningar lett till en förbättrad situation och 23 % till en försämrad situation. Siffrorna skulle sammanfattningsvis betyda att en grupp om ca 3,5 % av företagarna fått en försämrad situation på grund av lagändringarna. Resultatet av detta skulle föranleda – i motsats till de två ovan nämnda undersökningarna – att de nya förmånsrättsreglerna inte påtagligt försämrat småföretagens creditsituation.⁷³

I debatten kring den aktuella frågan är dock majoritetens uppfattning att kreditgivningen kommer att försämrats. Almi företagspartner – som efter banker erbjuder det billigaste alternativet för kreditgivning – uppger att en stor ökning skett för deras utlåning. Antalet medgivna lån år 2001 uppgick till 2070, och under första hälften av 2004 har 1380 lån medgivits. Om dessa siffror hållit i sig under hela 2004 har det betytt en uppgång på 25 % sedan 2001, och detta kan vara ett resultat av en vändning i konjunkturen men också en indikation på att belåningen hos banker blivit restriktivare.⁷⁴

Sammantaget råder således en stor oro för att kreditgivningen kan komma att bli mera restriktiv, vilket antas slå hårdast mot småföretagare samt mot nystartade företag, som har behov av krediter för att kunna etablera sig eller för att kunna växa eller utvecklas.⁷⁵

4.3.1 Särskilt om mindre företag

Reformens huvudsakliga bidra till positiva effekter för mindre företag eftersom behovet av rekonstruktion är störst inom denna kategori, då det som oftast är dessa företagare som vanligen har betalningssvårigheter.⁷⁶

Kritikerna hävdar å sin sida att det framförallt är det de mindre företagen som kan komma att uppbära de negativa effekterna, med tanke på att dessa som är mest sårbara för en försämrad kreditgivning (i den meningen att det är dessa som kan få svårast att

⁷¹ Svenskt Näringsliv, Demoskop

⁷² Västerbottens Handelskammare, Enkätundersökning

⁷³ Företagarna, 2004-12-29

⁷⁴ Dagens Nyheter-2, 2004-10-19

⁷⁵ Svenskt Näringsliv-2, 2004-10-26, samt not 48.

⁷⁶ Prop 2002/03:49, s 113

tillmötesgå kravet om ökade säkerheter). De kritiska röster som gjort sig hörda från småföretagarnas håll menar att lagens effekt kan få motsatt verkan, och göra så att fler företag går i konkurs.⁷⁷ Kritik har också framförts avseende balansen och proportionaliteten i lagstiftningens verkan, och då avseende syftet att få färre konkurser. Konkurser och obeståndsfrågor berör ca 1 % av företagen i Sverige, medan en försämrad kreditgivning kan påverka 100 000-tals övriga företag, vilket anses vara snedvridet.⁷⁸

4.3.1.1 *Geografiska skillnader?*

Enligt motiven bakom lagstiftningen ansågs inte reformen innebära någon större risk för företag i glesbygd. Man ansåg att de geografiska skillnaderna i landet som kan medföra nackdelar för vissa företagare, med tanke på lägre värderade realsäkerheter, inte skulle förvärras med lagändringen.⁷⁹ Ett skäl till att företagare i glesbygden har särskilda problem, är att fastigheterna där har ett lågt marknadsvärde. Företagare i dessa områden befarar att fastigheterna kommer att värderas ännu lägre i och med den nya lagstiftningen. Frågan blir alltså hur dessa företagare skall kunna leva upp till kravet om ökade säkerheter när deras egendomar värderas lägre.⁸⁰ Ett exempel på att oron kan vara befogad, är hotell Grand Arctic i Överkalix, vilket kostade 65 miljoner kronor när det byggdes år 1990, men som nu värderas till noll kronor av Handelsbanken. Detta har resulterat i att banken inte vill låna ut något mer till företaget.⁸¹

4.4 **Ändrade säkerheter – ändrad kreditgivning?**

En fråga som hör ihop med den ovan ställda, är frågan om huruvida bankerna på grund av ändringarna i fortsättningen kan komma att låna ut pengar på andra sätt än tidigare. Även här ses synbara effekter på hur den nya lagstiftningen har påverkat kreditgivningen. Bankernas strategi har varit att lägga tyngdpunkten snarare på en belåning styrd av objektsfinansiering, än på den mer rörliga kreditgivningen som företagshypoteket medförde. Med andra ord betyder det här att bankerna i större mån bedriver en belåning – eller rättare sagt en finansiering – styrd på ett fortsatt ägande från bankens sida med en säkerhet på 100 %. För att uppnå detta skapar bankerna en säkerhet för krediten som antingen ger mycket god säkerhet (pant) eller som ger banken separationsrätt i den egendom som finansieringen ligger till grund för. De nya lagändringarna har medfört att finansieringsformerna factoring och leasing blivit vanligare, men också lösöreköpet antas bli vanligare.⁸² Enligt Svenskt Näringslivs utförda undersökning (Demoskop) har vart femte företag som har banklån, uppgett att de fått förslag eller en begäran om att övergå till finansieringsformerna factoring samt leasing. Dessa finansieringsprodukter anses vara dyrare än vanliga lån.⁸³

Effekten har alltså blivit den att finansieringsprodukter används i större utsträckning, vilket i sin tur betyder att den ”traditionella” belåningen (reverslån med eventuell

⁷⁷ Svenskt Näringsliv-1, 2004-08-13

⁷⁸ Västerbottens Handelskammare, Enkätundersökning

⁷⁹ Prop 2202:03:49, s 69

⁸⁰ Se bilaga 1, p 4

⁸¹ Dagens Nyheter-5, 2005-01-26

⁸² Se bilaga 1-3, p 3

⁸³ Svenskt Näringsliv, Demoskop

företagsinteckning som säkerhet) minskat något i grad. Siffror från Föreningssparbanken understryker detta. De redovisade sedan år 2003 en ökning av utlåningsformerna factoring, leasing och avbetalning med nästan sex miljarder kronor, medan låneformen för det gamla företagshypoteket hade minskat med 1,3 miljarder kronor. Från Handelsbankens sida anser man att lagändringarnas konstruktion gynnar dessa finansieringsformer. Även de ser en överströmning till dessa finansieringsprodukter.⁸⁴

4.5 Sammanfattning

Debatten kring lagändringen av företagshypoteket, där kritiken främst kommer från små och medelstora företag, kan kategoriseras in i flera specifika områden. Ovan har en redogörelse skett utifrån tre specifika frågeställningar, och det framgår ganska klart att dessa frågor går in i varandra; att en fråga så att säga påverkar andra frågeställningar så till den grad att de ansluter till varandra. I huvudsak grundar sig kritiken på att lagstiftningen befaras förändra kreditgivningen till låntagarnas nackdel. Den restriktiva kreditgivningen antas bero på den försämrade säkerhet som bankerna får med företagsinteckningen. Effekten har visat att vissa företag får ställa större säkerheter för redan befintliga lån. Övergången till att bankerna i större mån efter lagändringen använder finansieringsformer som komplement, är ännu ett incitament för effekten av den förlorade säkerheten.

---

⁸⁴ Dagens Nyheter-1, 2004-09-07

Del III: Resultat

5 Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken. Resultatbedömning

5.1 Inledning

Som framgick i den föregående delen får vissa specifika frågor mer utrymme än andra – därmed uppdelningen i de tre frågeställningarna. I det fortsatta skall en diskussion föras utifrån de fakta som behandlats i de två föregående delarna. Resultatet av denna diskussion ger fingervisningar om vilka effekter den nya lagstiftningen kan medföra. Denna avslutande del består således av en skälighetsbedömning vilken kan åskådliggöras enligt följande formel:

Orsak/motiv → lagstiftning → verkan/konsekvens → skäligt resultat?

Debatten som redogjordes i del II bottnar i en kärnfråga, nämligen i vilken grad lagändringen leder till en *förändrad kreditgivning*. Denna kärnfråga ger i sin tur upphov till en indelning: Först och främst bör man fråga sig om kreditgivningen kan komma att bli *restriktiv*. Antar man att så blir fallet aktualiseras frågan i vilken mån en övergång till olika *finansieringsformer* kan påverka effekterna av den nya lagstiftningen. Dessa frågor kan sägas vara de centrala för hela debatten eftersom de avgör resultaten av övriga frågeställningar. Exempelvis blir det svårt att sja om huruvida effekten av lagändringen blir fler eller färre konkurser, om man inte vet i vilken mån kreditgivningen förändras.

Nedan skall en resultatbedömning redovisas – grundad i ovan nämnda kärnfråga. Först redogöres för effekten av bankernas restriktivitet vid kreditgivningen. Denna centrala bedömning skall sedan ligga till grund för bedömningen av resultaten för de följdfrågor som blivit aktuella på grund av lagändringen.

5.2 Effekten av en restriktiv kreditgivning

5.2.1 Effekten på kreditgivningen

Omvandlingen av företagshypoteket till företagsinteckning har avseende kreditgivningen medfört en *huvudeffekt* med efterföljande *bieffekt*. Huvudeffekten är att bankerna blivit mer restriktiva i sin kreditgivning och den efterföljande bieffekten är att bankerna i större mån använder finansieringsprodukter, detta för att kompensera restriktiviteten. Bieffekten följer som ett logiskt resultat av huvudeffekten, eftersom restriktiviteten har fått bankerna att se över andra alternativ som kan ge dem bättre säkerhet och bevarade intäkter.

Del III: Resultat – Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken.
Resultatbedömning

Frågan om effekten av bankernas restriktivitet bör delas in i två olika förhållanden. Dels förhållandet där det är av vikt för företag att kunna få tillgång till rörliga krediter för att kunna expandera etc., dels förhållandet då belåning skall ske av visst objekt eller lån av mindre summor. Med andra ord skulle man kunna dela in den negativa effekten av en restriktiv belåning mellan å ena sidan sådana lån där företagsinteckningen lämpar sig som en praktisk säkerhet för kreditgivningen (rörlig kredit), och å andra sidan sådana lån som bygger på olika finansieringsformer (objektsfinansiering). Finansieringsformerna lämpar sig för olika situationer och ger därmed olika funktioner. När belåning skall ske av ett visst bestämt objekt avses främst finansieringsprodukterna leasing, avbetalningsköp och lösöreköp. När belåning sker med ett företags kundfordringar som säkerhet avses factoring. För objektsfinansieringar redogörs nedan under 5.3.

5.2.2 Restriktiviteten

Bankernas restriktivitet bottnar i lagstiftningens önskan att underlätta rekonstruktioner och därigenom få färre konkurser. Bankernas restriktiva kreditgivning har inte kommit som någon överraskning, då det redan i betänkandet och propositionen beaktades huruvida kreditgivningen kunde rubbas till företagarnas nackdel. Enligt motiven antogs dock att fördelarna med reformen skulle väga över eventuella negativa effekter, se ovan under 3.2.

Bankernas restriktivitet är ett resultat för deras förlorade säkerhet. Med företagshypoteket fick de en särskild förmånsrätt med 100 % i säkerhet, medan de nu får 55 % i säkerhet i en allmän förmånsrätt. Glappet mellan den gamla respektive den nya säkerhetsformen verkar vid en första anblick mycket stor. Glappet är dock inte fullt så stort som först kan tros (om än att säkerheten varierar från fall till fall), vilket en beräkning från kommittén visar.⁸⁵ Med de gamla reglerna fick en fordringsägare med företagshypotek som säkerhet, enligt ”normalutfallet”, en utdelning på 45 % av sin fordran. Det skulle kunna föranleda ett antagande att företagsinteckningen skulle ge hälften av det, men så är inte fallet eftersom denna säkerhet grundar sig i en allmän förmånsrätt och således i all egendom istället för begränsad egendom (företagshypoteket). Beräkningarna visar att företagsinteckningen generellt sett ger en säkerhet på motsvarande 32,5 %, vilket skulle föranleda en minskning på egentliga 12,5 %. Till detta skall också beaktas att den del av fordringen som inte prioriteras (45 %) övergår till att bli en oprioriterad fordran, vilken antas ge mer i utdelning efter lagändringen; en antagen ökning från 3 % till 10 % i utdelning (se under kap 6, beträffande argument emot denna antagna utdelning).⁸⁶

Trots detta har bankerna förlorat i säkerhet på grund av lagändringen, och detta kompenseras med att man nu kräver större säkerheter för en fordran. Detta kan förtydligas med följande exempel. Vi antar att en bank har givit företaget X en kredit om 100 000 kronor, och som säkerhet för denna kredit fått ett företagshypoteksbrev gällande för samma summa. Pondera i fortsättningen att det är kommitténs siffror som gäller, vilket skulle betyda att banken har att räkna med en säkerhet för fordringen med ett belopp om 45 000 kronor (resterande 55 000 kronor är således att anse som en blancokredit). Med de nya reglerna betyder det att – dels då en ny kredit skall ges, dels då ett företagshypotek

---

⁸⁵ SOU 1999:1, del I, s 301 f

⁸⁶ A bet s 302

Del III: Resultat – Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken.
Resultatbedömning

omvandlas till en företagsinteckning (den 1 januari 2005) – säkerheten inte värderas lika högt som tidigare. Denna motsvarar nu en säkerhet om 32 500 kronor (32,5 %), och banken har förlorat (vid en eventuell konkurs) 12 500 kronor. Bankernas krav om fler säkerheter (eller större säkerheter om det är fråga om ny kredit) bottnar således i glappet (12 500 kronor) som uppstått med den nya lagstiftningen.

Vad lagstiftaren önskade, var att denna förlorade säkerhet skulle få bankerna att mer aktivt följa upp kreditgivningen. Detta antogs få synergieffekten att bankerna på ett tidigare stadium skulle se varningstecken hos krisdrabbade företag. Det verkar dock som om effekten kan bli en annan. För att bankerna skall kunna behålla en aktiv uppföljning av en låntagares ekonomiska utsikter krävs större satsningar från bankernas sida – vilket kostar pengar. Frågan är om de är villiga att satsa dessa pengar när de vet att de kan få säkerhet på andra sätt?

För det fallet där tillgången till en rörlig kredit är det centrala, verkar effekten av en restriktiv kreditgivning särskilt negativt. Enligt motiven sägs att - *”Om ett företag inte på annat sätt än tack vare en säkerhet eller förmånsrätt kan få anstånd med betalning, torde det vara att föredra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv att frågan om insolvenshantering väcks”*.⁸⁷ Ställs det här mot effekten av en restriktivare kreditgivning uppstår en tydlig diskrepans mellan syftet med lagstiftningen och tillämpningen av densamma. Vi har då å ena sidan en lagstiftning som försämrar säkerheten för bankerna, som automatiskt berör företagare, å andra sidan en lagstiftning som önskar en större möjlighet för rekonstruktion av mindre företag: - *”Det är i stor utsträckning just mindre företag som kan ha betalningssvårigheter men bedöms kunna bli lönsamma på sikt och bör få möjlighet att rekonstrueras”*.⁸⁸

Om effekten får det utfall som här antas kan man fråga sig om reformen på tillämpligt sätt beaktat mindre företags behov av rörliga krediter. Det skall dock konstateras att en restriktivitet från bankernas sida inte kan bestå, om den inte tjänar ett ekonomiskt fördelaktigt syfte. Hur den nya lagstiftningen effektueras i praktiken, är avhängigt frågan om hur bankernas valmöjligheter för kreditgivningen ser ut. Hade det varit så att bankerna varit tvungna att i lika stor omfattning fortsätta med en kreditgivning säkrad med företagsinteckning, hade lagstiftningens syfte slagit igenom. Nu är förhållandena annorlunda eftersom bankerna inte varit tvungna att fortsätta med en sådan kreditgivning. Med andra ord kan sägas att den spelplan som lagstiftningens syftat till att ställa upp, inte har varit den spelplan som kommit att användas i praktiken. Bankväsendet har skapat en annan spelplan, eftersom de kan använda en alternativ kreditgivning, genom exempelvis factoring, leasing, avbetalningsköp och lösöreköp. Effekten kan således antas bli en annan än vad lagstiftaren tänkt, eftersom den önskade effekten var anpassad efter ett annat förhållande.

---

⁸⁷ Prop 2002/03:49, s 113

⁸⁸ A prop, s 113

5.3 **Diskussion om följd effekter. Skäliga resultat?**

Effekten har visat sig ta en annan väg än den ursprungligt önskade, men behöver detta betyda att resultatet blir negativt för kreditgivningen eller för lagstiftningens syfte i stort?

Ovan har redogjorts för kreditgivningens restriktivitet och i vilken mån detta kan tänkas medföra negativa effekter för låntagare. Det centrala i detta arbete torde dock vara de effekter som restriktiviteten för med sig – i och med att restriktiviteten inte tjänar något enskilt syfte från bankernas sida. Frågan i det fortsatta blir således vilka effekter som kan tänkas uppstå på grund av en mer restriktiv kreditgivning och ett därigenom ökat användande av de olika finansieringsprodukterna. Syftet är att se om dessa effekter kan tänkas vara skäliga resultat av den nya lagstiftningen. Se figuren nedan.

Lagstiftningens önskade effekt:

Försämrade säkerhet → aktiv uppföljning → fler lyckade rekonstruktioner		
Företagsinteckning ger sämre utdelning vid eventuell konkurs,	vilket ger upphov till att bankerna måste ha en mer noggrann kontroll över sina låntagares ekonomiska utsikter,	vilket i sin tur för med sig att bankerna på ett tidigare stadium kan se varningstecken på obestånd, vilket ökar chanserna för lyckade rekonstruktioner.

Lagstiftningens möjliga effekt:

Försämrade säkerhet → restriktivitet → ändrad kreditgivning → resultat?			
Företagsinteckning ger sämre utdelning vid eventuell konkurs,	gör så att bankerna tillämpar en restriktivare kreditgivning,	vilket de inte förlorar på, eftersom de kan tillämpa en annan utlåning i form av finansieringsprodukter,	vilket ger en annan effekt än vad lagstiftningen önskade. Vad blir resultatet?

5.3.1 Ändrad kreditgivning – finansieringsprodukter

Det har framgått att en effekt av lagstiftningen har blivit att bankerna i större mån ger krediter genom finansieringsformerna leasing och factoring (samt i viss mån avbetalningsköp och lösöreköp).⁸⁹ Frågan är om denna effekt ger ett skäligt resultat, sett dels utifrån lagstiftningens ursprungliga syfte, dels ur låntagarnas möjligheter till krediter?

De olika finansieringsprodukternas verkan och funktioner bör ses utifrån två perspektiv; å ena sidan utifrån bankernas perspektiv och å andra sidan utifrån låntagarnas perspektiv. Bankerna ser finansieringsformerna som goda komplement till kreditgivningen av två anledningar. De ger en god säkerhet och de är ekonomiskt fördelaktiga. Om banken lånar ut kapital med leasing som säkerhet så behåller banken ägandet av den egendom som ligger till grund för finansieringen. Banken får således en separationsrätt till egendomen, vilket är den starkaste säkerheten en kreditgivare kan uppnå. För den vanligaste formen av factoring – factoringbelåning – får banken en handpanträtt i form av låntagarens kundfakturor, vilket ger banken en särskild förmånsrätt vid kredittagarens utmätning eller konkurs. Dessa finansieringsformer är också dyrare varianter av kreditgivning, så en ökad användning gynnar självklart bankerna även i det avseendet.

Från låntagarnas perspektiv kan det antas att förhållandena inte ses med fullt så entusiastiska ögon som från kreditgivarnas håll. Det skall dock konstatera att dessa finansieringsformer är fördelaktiga som komplement för rörliga lån. Frågan ligger dock som tidigare nämnts i riskerna med en ökad användning av dessa produkter – och en därtill förminskad rörlig kreditgivning.⁹⁰ Logiskt sett kan då eventuella nackdelar förstoras eftersom de träffar fler; såväl de som velat som de som varit ”tvungna” att ingå en sådan finansiering.

De huvudsakliga nackdelarna med dessa finansieringsformer är dels att de är dyrare alternativ till kreditgivning, dels att de till viss del begränsar kreditgivningen till objekt. En annan synbar nackdel kan vara att factoring inte ger ett företag det bästa ryktet, eftersom det kan ge indicier om dåliga återbetalningsmöjligheter hos företaget.⁹¹ Måste företaget belåna sina kundfordringar kan det vara ett tecken på att företaget har en dålig kassalikviditet, vilket i sin tur kan skapa svårigheter för nybelåning. Även övriga intressenter som leverantörer och investerare kan få anledning till återhållsamhet. Även lösöreköpet kan ge indicier på att företagets verksamhet inte har en tillräcklig god avkastning.

Sammantaget begränsar finansieringsformerna låntagarens möjligheter till rörligt kapital, eftersom den lånade summan måste vara grundad i specifik egendom där värdet motsvarar den belånade summan. För särskilt småföretagare kan detta innebära ett problem, då dessa till stor grad kan behöva kapital – för etablering, expansion etc. – som

---

⁸⁹ Se bilaga 1-3, p 3, samt undersökningar från Svenskt Näringsliv (not 45) och Västerbottens Handelskammare (not 46).

⁹⁰ Se not 89

⁹¹ Gratzner & Sjögren, s 31

Del III: Resultat – Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken.
Resultatbedömning

inte kan motsvaras av en säkerhet bunden till ett eller flera objekt. Detta av den enkla anledningen att de inte har sådan säkerhet att tillgå. Om effekten blir att bankerna väljer att objektsfinansiera till sådana företag som inte kan visa på tillräckliga värden i sin verksamhet,⁹² uppstår moment-22; ett företag behöver rörligt kapital, fast de har inte tillräckliga säkerheter i sin verksamhet för att kunna få kapital grundat i en företagsinteckning. Banken kräver därför säkerhet i objekt. Företaget får därför finna sig i en finansiering som hela tiden blir beroende av företagets egna objektstillgångar oavsett om det blir fråga om leasing, avbetalningsköp eller lösöre köp.

5.3.2 Färre konkurser och fler lyckade rekonstruktioner?

Denna fråga blir direkt avhängig frågan hur kreditgivningen kan komma att förändras. Förutsättningen för att den nya lagstiftningen skall medföra fler lyckade rekonstruktioner, är att kreditgivarna handlar i enlighet med propositionens förhoppning, det vill säga att istället för att endast se till säkerheter göra noggrannare kreditprövningar och kredituppföljningar – bankerna skall alltså se till företagets ekonomiska hållbarhet, om företaget har en livskraftig verksamhet etc.⁹³

Kan detta realiseras med tanke på den eventuellt restriktiva kreditgivningen och den därmed följande övergången till objektsfinansiering? Konsekvensen tyder på att effekten så här långt blivit en annan än den som lagstiftaren hoppats på (se tabell ovan under 5.3). Kan man av den anledningen anta att resultatet av lagstiftningen blir en annan än vad som var tanken? För att kunna nå ett svar måste skillnaderna mellan önskad effekt och verklig effekt åskådliggöras.

Vari ligger skillnaderna? Enligt motiven ansågs inte de finansiella produkterna som några hot mot kreditgivningen, utan tvärtom som tillgångar för den traditionella belåningen.⁹⁴ Frågan blir då hur väl avvägt en sådan bedömning skall ses, om man inte räknat med att de finansiella produkterna inte bara fungerar som komplement utan också som konkurrerande mot traditionell utlåning. Dessa finansieringsformer som nämns i propositionen, kan mycket väl tänkas fungera som komplement till traditionell rörlig kapitalbelåning. Men vad händer när bankerna kan använda dessa inte bara som komplement utan även i större mån som konkurrerande medel? Det uppstår en annan spelplan och frågan är om reformens syfte då kan slå igenom. Frågan är ledande, men svaret behöver inte vara givet. Den restriktiva kreditgivningen kan ju vara en del av en övergångsfas; en reaktion från bankväsendet på grund av de nya villkoren. Det kan bli så att bankerna efter hand inser att de förlorar mer än vad de tjänar på att vara restriktiva – de måste ju de facto låna ut pengar för att själva kunna tjäna pengar.⁹⁵ Frågan blir alltså i det närmaste om bankerna kan tjäna in de intäkter som man förlorar med en restriktiv rörelsekreditbelåning, med objektsfinansieringsformerna.

---

⁹² Se bilaga 3, p 2

⁹³ Prop 2002/03, s 65

⁹⁴ A prop s 94 f

⁹⁵ Se bilaga 3, p 5

Del III: Resultat – Lagändringens ändamål kontra tillämpningen och effekten i praktiken. Resultatbedömning

Det är med hänsyn till ovan förda resonemang svårt att sia om lagstiftningens antagna resultat. Vad man kan göra är att konstatera att vissa händelseförlopp är möjliga – och med det som grund redogöra för vad som är ett skäligt resultat och vad som inte är det. Det är dock resonemanget ovan som är den löpande punkten för hur en tolkning av resultatet skall ske. Det borde till exempel vara ganska svårt för den nya lagstiftningen att nå sitt önskade syfte om användningen av objektsfinansieringarna ökar samtidigt som kreditgivningen blir mer restriktiv avseende de rörliga krediterna. Så länge bankerna har andra handlingsalternativ som de tjänar lika mycket på, kan inte reformens syfte om fler lyckade rekonstruktioner bli realitet. I själva verket skulle lagstiftningen gå sig själv emot, eftersom en kreditgivning mer preciserad mot objektssäkerheter skulle leda till ännu mindre kontroll av låntagarens finansiella utsikter. Dessutom skulle de oprioriterade borgenärerna få ännu mindre i utdelning, med tanke på att det inte spelar så stor roll om företagsinteckningen bara ger 55 % i säkerhet, när utdelningen till största del kommer att ske till fordringsägare med särskild förmånsrätt. En ökad andel separationsrätter skulle ha samma inverkan eftersom de – efter att ha blivit separerade – har samma effekt på den återstående egendomsmassan. Oavsett om en ökning sker av separationsrätter eller särskilda förmånsrätter skulle effekten generellt sett bli densamma; en mindre egendomsmassa att fördela på de allmänna förmånsrätterna och således mindre till de oprioriterade borgenärerna.

Vid detta eventuella händelseförlopp skulle det alltså uppstå en tydlig avvikelse mellan lagstiftningens syfte och lagstiftningens effekt. Resultatet skulle till och med kunna innebära att konkursfrekvensen skulle öka istället för att minska. För vad händer när småföretagen inte får tillgång till den kredit som de behöver för att kunna nå tillväxt?

Men återigen – händelseförloppet behöver inte bli så här. Bankerna kanske ”ställer in sig i ledet” och fortsätter med samma kreditgivning som förut. Och visst skulle reformens önskade effekter då ha en större chans att slå igenom. Men hur realistisk är tanken att bankerna i framtiden kommer att ha den insynen och kontrollen som skulle krävas för att de i tid skulle kunna se varningstecken på insolvens hos låntagarna? Återigen uppstår ett resonemang kretsat kring intäkter kontra kostnader. Bankerna vill tjäna så mycket pengar som möjligt och frågan är om de inte skulle göra just det om de valde att inte ”ställa in sig i ledet”.

Oavsett vilken angreppsvinkel man har i diskussionen verkar det som att resonemanget kommer tillbaka till samma frågeställning, nämligen om lagstiftningen på tillräckligt sätt tvingat fram de önskade beteenden som ska ligga till grund för en ökning av fler lyckade rekonstruktioner. Så här inledningsvis verkar det som om lagstiftningen inte gjort det på ett tillräckligt sätt.

Vad som talar för en utveckling i reformens önskade linje, är företagsinteckningens lämpliga utformning. Den är funktionellt smidig eftersom den ger säkerhet i låntagarens föränderliga egendomsmassa; parterna behöver inte bry sig om en tradition av egendomen vilket besparar parterna både tid och pengar. Enligt anförda diskussion verkar dock reformens effekter så här långt visa på ett annat resultat än det önskade. Måhända blir effekten den att det i framtiden ges anledning att praktisera företagsrekonstruktioner i betydligt större mån än tidigare.

6 Avslutande diskussion

I den här uppsatsen sker en redogörelse för den nya lagstiftningen i FRL, och då främst beträffande den nya företagsinteckningen. Lagändringen har varit motiverad med tanke på den höga konkursfrekvensen som vi har i Sverige. Det huvudsakliga syftet har varit att öka möjligheterna till lyckade företagsrekonstruktioner främst genom att skapa ett mer homogent borgenärskollektiv.

Kommer lagstiftningen att lyckas med det här? Tyvärr kan man inte i det här skedet säga exakt vilket resultatet blir av den nya lagstiftningen. Främst för att det vore oklokt att så här tidigt efter lagens ikraftträdande hävda att vissa effekter kommer att vara konstanta. Däremot kan argumenteras för och emot de resultat som eventuellt kan uppstå. Och enligt de uppgifter och källor som gjort sig gällande i det här arbetet, lutar en resultatbedömning åt att den nya lagstiftningens syfte inte kommer att realiseras i verkligheten. Särskilt en omständighet tyder på det; bankerna kan fortfarande välja på vilket sätt eller till vilka former de vill låna ut pengar.

6.1 *Fler lyckade rekonstruktioner?*

Frågan är avhängig den ändrade kreditgivningen. Så länge bankerna kan kringgå en förlust med företagsinteckningen med utlåning via objektsfinansieringar blir det svårt för reformen att slå igenom på önskat sätt. För att det skall bli fler lyckade rekonstruktioner krävs det nämligen, som det framgår av propositionen, ett mer homogent borgenärskollektiv. Effekten skulle istället kunna bli den motsatta: Bankerna söker säkerheter i kredittagarnas tillgångsmassor istället för att se betalningsmöjligheter utifrån deras framtida ekonomiska utsikter, vilket leder till en ökning av objektsfinansieringar. Då får vi nämligen ett borgenärskollektiv som till större grad återfinns bland de särskilda förmånsrätterna. Detta sedan egendom med separationsrätt har separerats från boet – vilket ju också kan antas bli vanligare. Detta eventuella händelseförlopp talar alltså i hög grad mot ett förverkligande av fler lyckade rekonstruktioner i framtiden. Effekten skulle bara bli den att borgenärerna skulle sträva ännu mer efter bättre säkerheter, och det är ju precis det som man från lagstiftande håll velat motarbeta.

Ett genomslag av reformens önskade syfte hade varit välbehövligt i Sverige. Vi har fler konkurser än genomsnittet i Europa och en ändring till förmån för fler lyckade rekonstruktioner skulle behövas. Men mest av allt skulle det svenska kreditväsendet behöva en kreditgivning baserad på ekonomiska utsikter istället för tillgängliga tillgångar. Detta var reformens syfte. Tyvärr finns det alternativa säkerheter för bankerna och så länge bankerna inte ”trängs in i ledet” kommer inte den önskade ändringen införlivas. I propositionen sägs att de samlade ändringarna – eventuellt negativa för vissa grupper – medför att de övervägande positiva effekterna med reformen förverkligas. Frågan är om det inte istället blivit så att en ändring (företagsinteckningen) medfört att den samlade effekten blivit negativ.

Men hur skall lagstiftning finna balans? En reform av aktuellt slag kan inte vara alla till lags, utan den måste kompromissa mellan flera starka intressen. Jag vill inte försöka mig på ett svar, men tydligt är att en ändring måste utgå från kreditgivningens betydande roll för de små och medelstora företagens möjligheter till tillväxt.

6.2 Utdelningen. 55 %?

Tidigare anfört resonemang om försämrade kreditgivning borde enligt min mening föranleda en höjning av företagsinteckningens procentsats. Enligt kommittén skulle en företagsinteckning ge 12,5 % mindre i utdelning i jämförelse mot företagshypoteket (32,5 % respektive 45 %). Dessa siffror vilar på följande antaganden. Omvandlingen till allmän förmånsrätt gör att företagsinteckningen gäller i ett större egendomsunderlag, vilket innebär större utdelning på grund av att mer omfattas i inteckningen. Även avskaffandet av hyresförmånsrätten och den ökade utdelningen till oprioriterade borgenärer innebär ökad utdelning.⁹⁶ Ställs det här mot effekterna av den restriktiva kreditgivningen borde rimligtvis utfallet bli ett annat. För att ett utökat egendomsunderlag skall ge mer i utdelning krävs ett homogent borgenärskollektiv. Faktorerna är beroende av varandra. Det samma gäller utdelningen till oprioriterade borgenärer. Effekterna visar så här långt att den restriktiva kreditgivningen kan skapa ett mer heterogent borgenärskollektiv med fler separationsrätter och fler särskilda förmånsrätter. Denna effekt skapar helt andra förutsättningar för utdelningen av den nya företagsinteckningen. För att motverka denna effekt borde man enligt min mening öka företagsinteckningens värde till 100 %. En företagsinteckning med detta värde borde nämligen locka fler banker att använda säkerheten. Resultatet blir färre objektsfinansieringar vilket innebär större egendoms massa till fördelning – och därmed antagligen mer i utdelning till de oprioriterade. Framförallt skulle en höjning till 100 % tillåta ökade möjligheter för tillväxt hos små och medelstora företag.

6.3 Slutsats

Sammanfattningsvis kan sägas att en skälighetsbedömning av reformens resultat är direkt avhängigt frågan om kreditgivningen kommer att förändras. Ju större förändring – eller mer korrekt – ju mindre användningen av företagsinteckningen blir desto svårare blir det för reformens syfte att slå igenom. Lite krasst kan påstås att reformen står och faller med effekten i kreditgivningen, istället för det motsatta – som väl borde vara fallet med denna typ av lagändring.

Men kommer lagens önskade syfte slå igenom? Antagligen inte. Skälet till detta ligger främst i frågan om den ändrade kreditgivningen. Lagen ger upphov till en restriktiv kreditgivning som i sin tur skapar en ökad användning av objektsfinansieringar. Detta skapar – i motsats till lagens önskade syfte – ett mindre homogent borgenärskollektiv. Ett minskat användande av företagsinteckningen och ett ökat användande av objektsfinansieringar skapar fler särskilda förmånsrätter än tidigare, vilket i en

---

⁹⁶ SOU 1999:1, del I, s 302

förlängning skapar ett mer heterogent borgenärskollektiv. Risken finns alltså att den nya lagstiftningen kan komma att motarbeta sina egna syften.

6.4 ITPS (Institutet för Tillväxtpolitiska Studier)

ITPS har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera den nya förmånsrättens olika effekter. I den delrapport som utkommit behandlas frågan om reformens konsekvenser avseende kreditförsörjningen till små och medelstora företag.⁹⁷

Undersökningen som genomfördes i samarbete med Sifo visade – i likhet med tidigare redogjorda undersökningar under del II – att företagen har träffats negativt av reformen. Småföretagen har i betydligt större mån krävts på borgen eller privata pantsättningar, vilket 40 % av företagen har angett. De medelstora företagen har istället erbjudits leasing eller factoring (40 % även här). Undersökningen visar också att bankerna fördubblat eller kanske till och med tredubblat sina omprövningar av krediter. Hälften av dem som fått sina krediter omprövade har ansett att detta medfört försämringar för företagets tillväxtmöjligheter. Sammanfattningsvis anser ITPS att reformen har medfört tydliga negativa konsekvenser för små och medelstora företag medan banksystemet anses ha anpassat sig väl efter de nya reglerna. ITPS föreslår att en ökning bör ske av företagsinteckningens värde från nuvarande 55 % till 100 %. Detta för att göra säkerhetsformen mer attraktiv för bankerna. Förändringen antas kunna innebära att reformens önskade effekter kan påverkas negativt. Skadan anses dock redan skedd, vilket innebär att föreslagen ändring skulle minska de nuvarande negativa effekterna. Vidare anses att säkerheten även fortsättningsvis skall utgöra en allmän förmånsrätt – detta för att en återgång inte ska ske till det ursprungliga förhållandet som företagshypoteket gav upphov till.

---

⁹⁷ Slutrapporten, som skall innefatta reformens effekter i sin helhet, skall redovisas senast den 1 december 2007.

Källförteckning

Offentligt tryck

Proposition 2002/03:49, Nya förmånsrättsregler

SOU 1999:1. *Nya förmånsrättsregler*, del I, överväganden och förslag, Stockholm 1999.

SOU 1999:1. *Nya förmånsrättsregler*, del II, Bilagor, Stockholm 1999.

Litteratur

Adlercreutz, A, *Finansieringsformers rättsliga reglering*, upplaga 4, Studentlitteratur 2004

Gratzer, K, Sjögren, H, *Konkursinstitutets betydelse i svensk ekonomi*, Riksbankens Jubileumsfond 1999

Hellner, J, *Speciell avtalsrätt II – kontraktsrätt, 1 häftet. Särskilda avtal*, upplaga 3, Norstedts 1996

Håstad, T, *Sakrätt avseende lös egendom*, upplaga 6, Norstedts 1996

Jensen, U, *Panträtt i fast egendom*, upplaga 6, Iustus, 2001

Lundgren, S, Sandén, E, *Borgen och säkerheter i lös egendom*, upplaga 4, Liber ekonomi 2001

Millqvist, G, *Sakrättens grunder*, upplaga 2, Norstedts 2002

Möller, M, *Civilrätten vid finansiell leasing*, Iustus 1996

Zetterström, S, *Sakrättens fyra huvudfall*, Iustus 2003

Rapporter/undersökningar

Västerbottens Handelskammare, *Effekter av förändrad förmånsrätt – Enkätundersökning bland 1601 företag i Västerbottens län under första halvåret 2004*, Rapport 2004:193:04001a.doc, 2004 (Cit: Västerbottens Handelskammare, Enkätundersökning)

Frycklund, J, *Småföretag om förmånsrättslagen – Resultat och analys av en undersökning om kreditgivningen till småföretag*, Svenskt Näringsliv, 2004, www.svensktnaringsliv.se (Cit: Svenskt Näringsliv, Demoskop)

Källförteckning och bilagor

ITPS, *Delrapportering av uppdraget att utvärdera förmånsrättsreformens olika effekter*, Dnr. 1-012-2004/0283, 2005

Internetkällor

Dagens Nyheter-1, Flores, J, *Bankerna går runt planerad konkurslag*, Dagens Nyheter 7/9 2004 (22/12 2004), www.dn.se

Dagens Nyheter-2, Flores, J, *Svårare för småföretag att låna. Finansbolagen tar över när bankerna blivit mer restriktiva*, Dagens Nyheter 19/10 2004 (22/12 2004), www.dn.se

Dagens Nyheter-3, Flores, J, *Banker masstämmar företag i konkurs*, Dagens Nyheter 4/11 2004 (22/12 2004), www.dn.se

Dagens Nyheter-4, Flores, J, *Konkursbolag stäms före årsskiftet*, Dagens Nyheter 4/12 2004 (17/12 2004) www.dn.se

Dagens Nyheter-5, TT, *Ny lag sänker värdet på fastigheter i glesbygd*, Dagens Nyheter 26/1 2005 (27/1 2005), www.dn.se

Företagarna, *Ny rapport: Trots ny förmånsrättslag – stabil utveckling på kreditmarknaden de senaste 18 månaderna*, 10/11 2004 (12/29 2004), www.foretagarna.se

Svenska Dagbladet, Suneson, B, *Färre stämningar än väntat från bankerna inför ändring i konkurslag*, Svenska Dagbladet 20/12 2004 (22/12 2004), www.svd.se

Svenskt näringsliv-1, Ceder, P, *Nya förmånsregler stjälpur småföretag*, 13/8 2004 (29/11), www.svensktnaringsliv.se

Svenskt Näringsliv-2, Frycklund, J, *Förmånsrättsregler får företag stanna i växten*, 26/10 2004 (29/11 2004), www.svensktnaringsliv.se

Bilagor

Bilaga 1: Intervju med Karl-Göran Kempe, Kronofogdemyndigheten

Bilaga 2: Intervju med Anne Wigart, Svenskt Näringsliv

Bilaga 3: Intervju med Bengt Björkman, Nordea

Bilaga 1: Intervju med Karl-Göran Kempe, Kronofogdemyndigheten

Allmänt:

Vad heter du?

Karl-Göran Kempe.

Var jobbar du?

Kronofogdemyndigheten.

Vilken tjänst har du, och hur länge har du haft den?

Enhetschef på tillsynsmyndigheten i Umeå (tillsynsmyndigheten under Kronofogdemyndigheten).

Vad inbegrips i dina arbetsuppgifter?

Att granska och ha tillsyn över konkursförvaltningar. Kontrollera att konkursförvaltarna delar ut pengar som blir över vid konkursen på ett sätt som FRL föreskriver.

Särskilt:

1) Vilka synbara effekter har uppstått på ditt arbetsområde efter ändringen av FRL – avseende företagsinteckningens försämrade ställning som förmånsrätt?

Vi har ännu inte fått några konkurser så vi har inte kunnat se det, men vad vi vet och vad vi har hört, är att bankerna tar andra typer av säkerheter. Kredittagarens personliga insats har blivit större, det vill säga större eget ansvar för borgen, och även pantsättning i privatfastigheter har förekommit.

Varje storbank har ett eget finansbolag, vilka finansierar banken – vilket lett till att istället för att ge rörelsefinansieringen (rörelsekrediter), hos främst små eller medelstora bolag, gått över till objektsfinansiering. Man finansierar alltså genom avbetalningsköp, leasingavtal, factoring etc. genom storbankens finansbolag. Effekten har alltså gått över till att handla mer om finansieringsformer för vissa objekt istället för rörelsefinansiering, så att säkerheten motsvarar finansiärens fulla äganderätt, det vill säga ger kreditgivaren separationsrätt i egendomen.

I framtiden tror många konkursförvaltare att konkurshanteringen kommer att bli rena städningen, med tanke på att separationsrätterna kommer att ta ut allt mer ur en konkurs.

2) Hur ställer du dig till ändringen från företagshypotek till företagsinteckning?

Som tjänsteman vid tillsynsmyndigheten kan jag konstatera att det inte blir någon större förändring, men det blir nog lite mer intressant att följa förvaltarnas arbete, att de verkligen försöker att ta hand om övervärden och så vidare som skall tillfalla borgenärskollektivet. Det kommer att ställas större krav på förvaltaren att vara affärsmässig: När det gällde företagshypoteket så ägde banken regelmässigt egendomen vilket betydde att förvaltaren bara behövde hålla kontakt med banken, nu måste dock förvaltaren hålla kontakt med ett större borgenärskollektiv, eftersom företagsinteckningen inte är lika stark som företagshypoteket och därav blir fler borgenärer intresserade av att vara involverade i att få betalning. Förut visste man mer direkt att det var banken som skulle ha betalning. Nu skall det delas på fler borgenärer enligt 45-55-regeln, och jag tror att detta kommer att leda till att större krav kommer att ställas på oss och konkursförvaltaren vad gäller att kunna ge en mer precis värdering av egendom. Detta för att det nu krävs en redovisning för alla borgenärer – även de med allmän förmånsrätt – hur man har avyttrat egendomen.

3) Har du sett/eller tror du – att andra säkerhetsrätter blir viktigare vid kreditgivning, i och med ändringarna?

Kanske inte direkt några säkerhetsrätter, utan däremot lösöre köp och finansieringsformer, såsom leasing och factoring – för objekt, det vill säga former som finansierar viss specifik egendom, istället för finansiering i form av rörelsekredit. Bankerna ser alltså till att skapa sig säkerhet i dels finansieringsformer och lösöre köp, som ger fördelen av att ägandet kvarstår hos kreditgivaren, det vill säga separationsrätt, och dels säkerhetsrätter för att erhålla en god riskspridning. Men det är alltså främst finansieringsformerna som träder i säkerhetsrättens ställe.

4) Vem eller vilka anser du gynnas respektive missgynnas av denna ändring?

En utredning från skatteverket säger att det är staten som är den stora vinnaren. Vad folk i allmänhet talar om är att oprioriterade nu får hälften (45 %) och att vi nu jämställer oss med Danmark och Finland, men vad man glömmer när denna fråga förs på tal är att exempelvis Finland har fört ner löneförmånsrätten till de oprioriterade, och det har inte vi. Staten ligger kvar på 12 § (FRL), vilket betyder att det nu kommer vara mycket av konkursegendomen som stannar på 12 §, det vill säga hos löneförmånsrätten. Att tro att betalning i större grad än förut kommer att gå till oprioriterade, är något av en övertro enligt mig.

Man tror att man enligt den nya förmånsrätten kommer att gynna de oprioriterade, men samma problem som fanns förut kvarstår. Kom ihåg superförmånsrätten i 10 §, när det gäller företagsrekonstruktionsbetalningar, revisionsbetalning osv. Dessa kommer att ta ut sina delar och sedan kommer det stanna på 12 §. Kom ihåg också att bankerna kommer att, innan detta, ta ut sina separationsrätter. Vi kommer inte att komma ned till de oprioriterade efter vad lagstiftaren önskar, mer än i ett fåtal fall, tror jag, precis som tidigare.

I allmänhet tror folk således att staten har förlorat på den här ändringen, men så är inte fallet. Visst, skatteförmånsrätten har fallit ned till 18 §, men har kvar andra fördelar. Staten har en återvinningsimmunitet, vad gäller gäldenärens betalning av skatt. En person kan ju betala skatt i princip en dag innan konkursen, medan detta inte är möjligt vad avser betalning till andra fordringsägare. Staten har alltså fler fördelar än vad man först kan tro.

Den största gruppen som kommer att missgynnas skulle jag kunna tro vara näringsidkare på glesbygden, eftersom säkerheterna hos dessa ligger så lågt. Deras byggnader har exempelvis ett högt bruksvärde, men ett oerhört lågt marknadsvärde, och det kan jag tro bli ett problem. Riskkapital i glesbygd tror jag kommer att bli en bristvara i framtiden. I storstadsregionerna finns inte de här problemen, eftersom det där finns så många presumtiva köpare. Bankerna vill av den här anledningen antagligen få större säkerheter för näringsidkare i glesbygden. Problemet har funnits före, men det har funnits en känsla hos bankerna att säkerheten varit högre i och med företagshypoteket.

Alltså, om någon ska tjäna på det så är det staten skulle jag tro, och de som missgynnas alltså näringsidkare på glesbygden.

Ett resultat av denna effekt är att det i västerbotten (och på gång i norrbotten) startat garantilånefonder, eftersom man inte tror att bankerna kommer att låna ut några pengar. Det kommer att krävas för mycket säkerheter, och då går dessa in och hjälper.

5) Vad tror du att effekten av ändringen blir för kreditväsendet sett ur kronofogdemyndighetens perspektiv?

Utifrån kronofogdemyndighetens perspektiv blir skillnaden att utmätningsbar egendom ökar: Förut, då utmätning skulle ske så kunde banken säga att egendomen var deras, och det rätteligen eftersom de hade företagshypotek och därmed bättre rätt till egendomen. Nu däremot så kan en banks företagsinteckning inte gå före utmätningsbar egendom eftersom företagsinteckningen är en allmän förmånsrätt, och därav endast gäller vid konkurs och inte utmätning. All egendom är alltså utmätningsbar nu.

En bieffekt av detta är att sakrätten blir mer intressant nu, vad avser vem som äger vad, eftersom man nu inte kan presumera att egendomen tillhör inteckningshavaren. Banken har tidigare suttit på egendom som ingått i hypoteket, vilket betyder att det nu blir intressantare att dela upp egendom i sak och bisak, vad gäller vem som äger vad.

Sett ur kronofogdens perspektiv kommer vi att få mycket mer att göra, och detta kommer att ske på bekostnad av banken (delar upp egendomen före företagsinteckningens ikraftträdande).

6) Övrig synpunkt/tillägg

Det absolut viktigaste när man pratar om denna ändring är att företagsinteckningen nu är en allmän förmånsrätt, vilket betyder att sakrätten blir mycket mera intressant. Andra borgenärer vill ha ut sitt ur en konkurs eller utmätning, och de har de ju möjlighet till nu eftersom all egendom blir utmättningsbar.

Bilaga 2: Intervju med Anne Wigart, Svenskt Näringsliv

Allmänt:

Vad heter du?

Anne Wigart.

Var jobbar du?

På enheten för företagsjuridik på Svenskt Näringslivs huvudkontor.

Vilken tjänst har du, och hur länge har du haft den?

Juristtjänst sedan 1990 (först på Sveriges Industriförbund som sedermera sammanslog sig med Svenska Arbetsgivareföreningen, och då bildade Svenskt Näringsliv 2001).

Vad inbegrips i dina arbetsuppgifter?

Lobbyingarbete inom sakområdena obeståndsjuridik, bolagsstyrning (corporate governance), upphovsrätt och grupptalan. Bedriver arbetet genom att föra fram medlemsföretagens åsikter till lagstiftaren. Satt tidigare med för Industriförbundets räkning i förmånsrättskommittén, samt även varit involverad i remissyttrande av lagändringsförslaget.

Särskilt:

1) Vilka synbara effekter har uppstått på ditt arbetsområde efter ändringen av FRL – avseende företagsinteckningens försämrade ställning som förmånsrätt?

För att gå tillbaka i tiden så var den här lagändringen en del av tre ändringar. Det två andra var dels sloandet av statens förmånsrätt för skatter och avgifter, vilket var något Svenskt Näringsliv länge har velat på grund av att det inte fanns skäl för denna förmånsrätt, dels förbättra löneförmånsrätten. Avseende ändringen av företagshypoteket, flaggade vi för farorna redan då utredningen kom med sina förslag 1999. Vi ansåg att detta kunde innebära en risk på ett negativt sätt för kreditgivningen till små och medelstora företag. Vi tyckte då att man skulle göra en konsekvensutredning så att man skulle kunna se hur de här reglerna slår på de friska företagen som har företagshypotek som kreditunderlag, innan man tog en slutlig ställning om att fastställa förslaget. Det fick vi dock inte gehör för utan kontentan blev att riksdagen klubbade igenom de här reglerna, men att man skulle göra en utvärdering när reglerna varit i kraft ett tag.

De farhågor som vi haft avseende ändringen av företagshypoteket har bara förstärkts sedan dess. Vi får väldigt mycket telefonsamtal från oroliga företagare som säger att de har fått krav från banken att antingen ställa nya säkerheter eller omlägga sina lån.

Vi försökte att kanalisera de åsikter som vi fick in, till departementet och till riksdagsledamöterna, och frågan var uppe i riksdagen om att förskjuta del två i denna lagstiftning, det vill säga att förlänga övergången till dess att reglerna blir definitiva. Då skulle en konsekvensutredning kunna utlysa effekterna av ändringarna innan reglerna träder ikraft efter övergångsreglerna. Vi insåg att vi inte skulle hinna med en konsekvensutredning under det året som övergångsreglerna gäller utan istället förlänga tiden till den 1 januari 2007. Då skulle man ha hunnit göra en konsekvensanalys som vi efterlyst hela tiden, och lagstiftaren skulle då kunna dra slutsatser och eventuella följdjusteringar som behövs innan de nya reglerna träder ikraft. Riksdagsmotioner tyckte likadant, och frågan om förskjutande av tiden var uppe den 24 november (2004). Förslaget gick dock inte igenom eftersom socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet ansåg det här vara en budgetfråga, och miljöpartiet ville inte gå emot budgetsamarbetet som de har med socialdemokraterna. Varför det blev en fråga om budget, var för att om företagshypoteket skulle få fortsätta en längre tid så som den gällde förut, samtidigt som statens förmånsrätt slopades, så skulle inte lika mycket pengar gå till staten. Kontentan blev dock att ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier, har fått ett regeringsuppdrag att redovisa en konsekvensundersökning till sommaren 2005, och då hoppas man att kunna göra eventuella följdjusteringar redan under hösten 2006. Det här tycker vi är fördelaktigt, med tanke på att konsekvensanalysen har skyndats på.

Kontentan av effekterna av ändringarna är att företagare har blivit oroliga att inte kunna nå samma kreditgivning som innan samt att de fått större krav på sig att ställa mer säkerhet. Kan de inte det så får de lägga om företagsinteckningen till antingen factoring eller leasing, som oftast är dyrare form av finansiering.

Vi har även låtit Demoskop göra en oberoende undersökning av knappt 1000 småföretag som hade upp till 49 anställda. Frågorna som ställdes var om de hade företagshypotek och banklån och om blivit kontaktade av bankerna samt hur dessa då agerat. Några siffror från denna undersökning visar att tre av tio företag som har banklån fått ökade krav av säkerhet från bankerna. Och av de här som råkat ut för ökade säkerhetskrav är det 61 % som upplevt att det inneburit ett problem för det egna företaget, problem att inte kunna nyanställa, investera eller hindrade att växa eller utvecklas. Om det här skulle vara generellt giltigt så skulle det innebära att 120 000 småföretag är drabbade.

2) Hur ställer du dig till ändringen från företagshypotek till företagsinteckning?

Svenskt Näringsliv är negativt inställda till ändringen av företagshypotek till företagsinteckning eftersom de nya reglerna riskerar medföra att företags kreditförsörjning försämras. Det är ju av största betydelse att det finns tillgång till kapital för att företag skall kunna etableras och utvecklas.

Ändringen från företagshypotek (särskild förmånsrätt) till företagsinteckning (allmän förmånsrätt i all näringsidkarens egendom) har den fördelen att det inte längre spelar någon roll om näringsidkarens kundfordringar omvandlas till likvida medel just före en konkurs. Det gör att behovet av att upprätta så kallade administrationskonton under en betalningsinställelse upphör, liksom behovet att beräkna företagshypoteksunderlagets

värde på konkursdagen när underlaget förädlats i fortsatt drift. Företagsinteckningens värde blir alltså lättare att förutse. Befarade nackdelar är: Genom att företagshypoteket blir en allmän förmånsrätt kommer omfattningen av utmättningsbara tillgångar hos en näringsidkare att öka. Utmätningar kan alltså efter lagändringen ske i egendom som före lagändringen omfattades av företagshypotek. Eftersom utmätning går före företagsinteckning i prioritetsordningen finns en risk att antalet utmätningar ökar och också en risk att det blir en kapploppning mellan borgenärerna om att söka utmätning, i stället för att som syftet med reformen var, få borgenärer att agera mer samstämt i en insolvenssituation (nå ökad intressegemenskap mellan dem).

3) Har du sett/eller tror du – att andra säkerhetsrätter blir viktigare vid kreditgivning, i och med ändringarna?

Bankerna kräver kompletterande säkerheter samt andra former av säkerheter. Bankföreningen har skickat ut en enkät till sina medlemmar, det vill säga till banker, där man har noterat för det första halvåret för 2004, att bankerna har begärt säkerheter i större omfattning än tidigare samt ökat kravet på kapitalinsats något, samt även kraven på amortering. Det framgår även att det har skett en betydande övergång till andra finansieringsformer än banklån. I tio procent av fallen hade man krävt ytterligare säkerheter och i 20 % av fallen hade företagshypoteket ersatts av factoring, leasing och lösöre köp. Bankerna hade även noterat en 40 procentig ökning av factoring. Man skall dock ha i åtanke att bankerna är de som förlorar mest på denna ändring och de har alla skäl i världen att visa på att detta blir väldigt dåligt för företagen.

Den här effekten går något emot syftet med reformen avseende att bankerna skall ha större insyn i en låntagares verksamhet, just med tanke på att bankerna endast ändrar säkerheterna.

4) Vem eller vilka anser du gynnas respektive missgynnas av denna ändring?

Det skall först sägas att ändringen är en pakettlösning. Man får se ändringarna i sin helhet, och ser man då på utdelning så får ju bankerna mindre. Det här var avsikten, just för att det skulle bli mer samhörighet mellan borgenärerna om alla satt lite mer osäkert i sadeln, det vill säga att de skulle samverka mellan borgenärerna och vara mer intresserade att ingripa snabbare om det var så att företaget skulle gå dåligt.

Staten har blivit av med sin förmånsrätt för skatter och avgifter, men de får ju igen det på regressen på lönegarantin. Staten får igen till och med mer än vad de förlorar på slopandet av förmånsrätten av skatter och avgifter. De oprioriterade borgenärerna får kollektivt sett ut lite mer, kanske inte i varje enskild konkurs men i överlag kan de väl ses som vinnare på sätt och vis. Ser man bara på konkurssituationer tycker jag att det är ett rimligt system. Problemet är dock att man har sett konkurssituationen eller obeståndssituationen isolerat. Man har inte gjort någon utvärdering utifrån de befintliga företagshypoteken hos de friska företagen, som då plötsligt får större krav på sig att ställa större säkerheter och får sämre lån. Besannas de farhågor som vi har så är det här väldigt illa för företagsamheten i Sverige i stort.

Som vi ser det så är väger inte de gynnande effekterna av den här ändringen upp den stora nackdelen som ändringen medför avseende företagsamheten.

5) Vad tror du att effekten av ändringen blir för kreditväsendet sett ur svenskt näringslivs perspektiv?

Är det så att våra farhågor, samt vad demoskopundersökningen sagt, stämmer, så är det oerhört många företag som kommer att drabbas och det är naturligtvis katastrofalt. Vi behöver ju ökad företagsamhet, nya anställningar och nya investeringar. Att hindra det här genom att företagen riskerar att gå i konkurs för att de behöver ställa större säkerheter, är allvarligt. Då spelar det ingen roll om kanske ett par företag får bättre utdelning i en konkurs för det väger inte upp på nåt sätt.

6) Övrig synpunkt/tillägg

Jag tror att den konsekvensundersökning som nu är igång, kommer att finna att reglerna slår snett, i den bemärkelsen att de går för hårt åt de företagare som har företagshypotek som kreditunderlag, vilket i sin tur kan få den konsekvensen att de kan tvingas i konkurs fast de egentligen inte alls skulle behöva det – på grund av de här reglerna. Reglerna motverkar då sitt eget syfte. Men vi ska inte sticka under stol med att det säkert finns flera företag som kanske redan borde ha gått i konkurs, och att det här blir liksom spiken i kistan. De ska ju inte räddas till vilket pris som helst, men jag tror att den här lagstiftningen kan drabba de företag som inte är i den situationen. Oron kommer mycket från sådana företag som alltid skött sina betalningar till sina banker, och aldrig missat en dag i betalning, vilka nu måste ställa större säkerheter om inte krediten skall sänkas med så och så många hundratusen. Och då undrar man ju varför det blir så när ingen försämring har skett i verksamheten.

Bilaga 3: Intervju med Bengt Björkman, Nordea

Allmänt:

Vad heter du?

Bengt Björkman.

Var jobbar du?

Nordea, Västra Sverige (geografiskt primärområde).

Vilken tjänst har du, och hur länge har du haft den?

Ansvarig för juridiken i Västsverige sedan 1982.

Vad inbegrips i dina arbetsuppgifter?

Juridiska frågor som rör banken. Här inbegrips exempelvis rådgivande uppgifter, granskande uppgifter eller utbildande uppgifter, samt även frågor avseende processer. Arbetar således inte med kundjuridik.

Är även funktionellt ansvarig för obeståndsjuridiken i hela Sverige.

Särskilt:

1) Vilka synbara effekter har uppstått på ditt arbetsområde efter ändringen av FRL – avseende företagsinteckningens försämrade ställning som förmånsrätt?

På ett sätt kan det sägas vara för tidigt att säga någonting om effekten, och det gäller närmast ur utdelningssynpunkt, där vi än inte sett vilka effekter detta ger för banken rent generellt sett. Vi vet inte än om vi får mindre, generellt sett, ur företagsinteckningen än vad vi generellt har fått ut ur företagshypoteket. Jag tillhör dem som inte är så oroliga. Bankerna har varit motståndare till förändringen, för att de ansett att de kommer få sämre utdelningar och därav måste ställa alla möjliga andra krav på låntagarna. Jag har arbetat en del med mina finska kollegor. Finländarna har ju ett liknande regelsystem som vi har nu, och när deras regelsystem infördes, märkte mina kollegor ingen större förändring på utdelningen för deras motsvarighet till företagsinteckning, i förhållande till vad de fått innan.

Generellt sett kanske vi får något mindre i utdelning, men det kan bli både och, bättre eller sämre. Det vet vi ju inte än. Det kan ju också bli mer på grund av att underlaget breddas till att avse all egendom eftersom man gjort om företagsinteckningen att gälla i allmän egendom istället för särskild egendom.

De omedelbara effekter som vi sett är den diskussion som uppstått med hänsyn till fjärde punkten i övergångsbestämmelsen till förmånsrättslagen, det vill säga om en bank kan, genom att väcka talan innan årsskiftet, få de gamla reglerna att gälla i en konkurs som inträffat under 2004 men som inte avslutas förrän 2005. Den omedelbara effekten av detta har blivit att vi nu sitter och stämmer till höger och vänster.

En annan effekt har blivit, eftersom hyresrätten slopats, att vi har fått bättre utdelningar under 2004 för de konkurser som avslutats under 2004 och inträffat under 2004.

2) Hur ställer du dig till ändringen från företagshypotek till företagsinteckning?

Jag som jurist är egentligen på ett sätt positiv till det här, för att vi undviker ju nu i och med att det inte längre är en särskild förmånsrätt som gäller i viss bestämd egendom, utan en allmän förmånsrätt som gäller i all gäldenärens egendom. Detta innebär att vi slipper bekymmer om omvandlingen. Om kunden strax före konkursen säljer sitt lager och omvandlar detta till kassa, räknas inte detta in i företagshypoteket. Nu har detta ingen betydelse. En mängd sådana rättvisesynpunkter som man undviker. Syftet med att få borgenärerna mer intakta med varandra tror jag dock inte på. Syftet är väl att försäkra för bankerna och förbättra för leverantören, och det syftet är väl okej. Frågan är väl om det verkligen blir så. Man får nog räkna med att leverantörerna får bättre utdelning, vilket skulle kunna leda till att staten missgynnas. Det är inte säkert att bankerna missgynnas för det.

3) Har du sett/eller tror du – att andra säkerhetsrätter blir viktigare vid kreditgivning, i och med ändringarna?

Är det småföretag så vill jag nog påstå har bankerna redan under ett tidigare skede bundit upp borgensåtagande och pantbrev – vad gäller nystartade företag. Det är ingen skillnad före mot efter. Däremot så ligger det väl nära till hands att bankerna, istället för att ta säkerhet genom företagsinteckning, föreslår ett leasingupplägg genom bankens finansbolag. Detta så att en säkerhet till varan uppstår med 100 % istället för företagsinteckningens 55 %. Lösöreköp kanske också kommer till att bli användbart framöver. Det vi tror kommer att kunna ersätta i viss mån är alltså factoring, leasing och lösöreköp. Från bankens sida finns det ytterligare ett argument från bankens sida till att använda dessa produkter, och det är för att dessa produkter är lite dyrare för kunden än vad företagsinteckningen är. Det innebär att bra företag får företagsinteckning medan sämre företag som egentligen skulle behöva lite lägre kostnader får det dyrare alternativet.

Vad som blir avgörande när banken skall välja företagsinteckning eller finansieringsform är förhandlingsläget, det vill säga hur starkt företaget är. Men vi från banken har ju anledning att föreslå finansieringsform i större utsträckning än tidigare.

4) Vem eller vilka anser du gynnas respektive missgynnas av denna ändring?

Banken tror man, åtminstone när man läser propositionen, ska få en sämre utdelning med 20-30 %. Jag tror inte att det blir så mycket, men det är min högst personliga uppfattning, och det är väl inte precis vad bankföreningen säger. Jag tror inte det på grund av breddningen av underlaget så att all egendom innefattas.

Däremot är väl staten förloraren samtidigt som leverantörerna gynnas. Jag har gjort ett konkurs-case om utdelningen, vilken visade att utdelningen gynnade leverantörerna, missgynnade staten och bankerna gick på plus minus noll. Men det var ju i bara det fallet, och det är väldigt svårt att generellt ge svar. Möjligtvis får banken lite sämre utdelning med en företagsinteckning än vad man tidigare fått med sitt företagshypotek.

5) Vad tror du att effekten av ändringen blir för kreditväsendet sett ur bankernas perspektiv?

Bankerna har kortsiktigt varit lite bekymrade, och man har kanske varit lite mer noggranna när man räknat företagets värden. Värdet i en viss balansräkning är en sak, en annan sak hur banken värderar det värdet. Där har man varit mer försiktig när man räknat ut värdet på en företagsinteckning. Det värde som är utan säkerhet, blanco, har således blivit större på grund av att bankerna har räknat ned säkerheterna. Detta har fört med sig att bankerna nu är lite mer skeptiska till företagsinteckningen som säkerhet, än vad man varit tidigare. Men på sikt tror jag inte att detta kommer att påverka kreditväsendet alls. Jag tror inte att det är företag som inte få krediter framöver, som skulle ha fått det, om vi haft kvar gamla företagshypoteket. Banken vill ju tjäna pengar, och därmed vill man ju låna ut pengar.

6) Övrig synpunkt/tillägg

Inget.